

Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, katedra věd o výchově
Doplnkové pedagogické studium

ROLE VÝCHOVNÉHO PORADCE A JEHO VLIV NA UTVÁŘENÍ KLIMA ŠKOLY

Závěrečná práce

Ing. Vladimíra Horáková

duben 2021

DPS 23.běh

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15.dubna 2021

.....
Ing. Vladimíra Horáková

Děkuji PhDr. Marcele Ehlové Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi pomohly při zpracování mé závěrečné práce.

ANOTACE

Práce je věnována problematice výchovného poradenství a jeho roli na utváření školního klima. V teoretické části je popsána historie a vývoj výchovného poradenství a jeho právní ukotvení v českém vzdělávacím a právním systému. Dále je definován pojem školního klima a faktory, které jej ovlivňují. V praktické části je provedeno výzkumné šetření s cílem zjistit, zda a do jaké míry se výchovní poradci ve dvou konkrétních školách podílejí na utváření školního klima. Šetření probíhalo formou pozorování a rozhovoru. Rozhovory byly vedeny s vedením školy, pedagogickými pracovníky, a hlavně pak s výchovnými poradci obou škol.

Závěr práce může poskytnout důležité informace pro vedení obou škol. Informace mohou být použity k sebereflexi a optimálnímu zapojení výchovných poradců do utváření školního klima.

KLÍČOVÁ SLOVA

výchovné poradenství, výchovný poradce, klima školy, škola

TITLE

The role of the educational counselor and his influence on the formation of the school climate.

ABSTRACT

The thesis is focused on the issue of educational counseling and its role in shaping the school climate. The theoretical part describes the history and development of educational counseling and its legal anchoring in the Czech educational and legal system. Next, the concept of school climate and the factors that affect it defines. In the practical part, a research survey demonstrates in order to determine whether and to what extent educational counselors in two specific schools participate in shaping the school climate. The survey will have the form of observations and interviews. Interviews will be conducted with the school management, pedagogical staff, and especially with the educational counselors of both schools.

The conclusion of the thesis can provide important information for the management of both schools. The information can be used for self-reflection and optimal involvement of educational counselors in shaping the school climate.

KEYWORDS

education counseling, educational consultant, school climate, school

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY	10
1.1 Vznik a vývoj výchovného poradenství	10
1.2 Zákonné ukotvení výchovného poradenství v ČR	11
1.3 Škola jako bezpečné místo pro vzdělávání	11
1.3.1 Ochranná a kontrolní funkce	12
1.3.2 Poradenská funkce	12
2 VÝCHOVNÝ PORADCE	13
2.1 Školní poradenské pracoviště	13
2.2 Předpoklady pro práci výchovného poradce	14
2.3 Pracovní náplň výchovného poradce	14
2.3.1 Poradenská činnost	15
2.3.2 Metodická činnost	15
2.3.3 Informační činnost	16
2.4 Spolupráce s jinými subjekty	16
3 KLIMA ŠKOLY	16
3.1 Definice pojmu	16
3.1.1 Pozitivní klima	18
3.2 Druhy klimatu	20
3.3 Faktory ovlivňující klima školy	21
3.3.1 Umístění školy	21
3.3.2 Velikost a typ školy	21
3.3.3 Architektonické prostředí	21
3.3.4 Učitel	21
3.3.5 Žák a velikost třídy	22
3.3.6 Vedení školy	23
3.3.7 Rodiče	23
3.4 Role vedení školy na utváření klimatu	23
3.4.1 Jasná vize a její naplňování	24

3.4.2	Stanovení pravidel a jejich uplatňování	24
3.4.3	Otevřená komunikace	25
3.4.4	Výběr a složení pedagogického sboru	25
3.5	Přístupy a metody zjišťování klimatu školy	25
PRAKTICKÁ ČÁST		27
4 STANOVENÍ CÍLE VÝZKUMU		28
4.1	Výzkumné otázky	28
4.1.1	Hlavní výzkumné otázky	28
4.1.2	Dílčí výzkumné otázky	28
5 METODY VÝZKUMU		28
5.1.	Případové studie	29
5.2	Pozorování	29
5.3	Rozhovor	30
5.4	Limity výzkumu	30
6 VLASTNÍ VÝZKUM		31
6.1	ZŠ a MŠ Tachlovice (případová studie I)	32
6.1.1	Organizační uspořádání školy	32
6.1.2	Popis školy	32
6.1.3	Ukotvení vize školy v ŠVP školy, práce na klimatu školy	33
6.1.4	Výchovný poradce ve škole v Tachlovicích	34
6.1.4.1	Charakteristika zkoumaného subjektu	34
6.1.4.2	Osobní nasazení při utváření, měření a harmonizaci klima školy	35
6.1.4.3.	Spolupráce s ostatními pedagogy, žáky a rodiči	36
6.1.4.4.	Způsob řešení problémů	36
6.2	ZŠ a MŠ Nučice (případová studie II)	37
6.2.1	Organizační uspořádání školy	37
6.2.2	Charakteristika školy	37
6.2.3	Ukotvení vize školy v ŠVP školy, práce na klimatu školy	39
6.2.4	Výchovný poradce ve škole v Tachlovicích	40
6.2.4.1	Charakteristika zkoumaného subjektu	40
6.2.4.2	Osobní nasazení při utváření, měření a harmonizaci klima školy	41
6.2.4.3.	Spolupráce s ostatními pedagogy, žáky a rodiči	42
6.2.4.4.	Způsob řešení problémů	42

6.3.	Komparace obou subjektů	43
7	ZÁVĚRY VÝZKUM	45
	ZÁVĚR	46
	LITERATURA A ZDROJE	47
	SEZNAM PŘÍLOH	49

ÚVOD

Škola je místem, kde dítě prožije velkou část svého dětství. Školní docházka je nesmírně důležitým obdobím jeho života. Ve škole prožívá důležité situace, které každého jedince konfrontují se světem, který ho obklopuje. Škola je cvičiště, na němž se dítě seznamuje s problémy a učí se je řešit. Před vstupem do školy žilo dítě v uzavřeném kruhu rodiny. V rodině se dítě cítilo bezpečně, znalo všechny jedince a umělo s nimi jednat. V rodině je dítě středem pozornosti, mnohde se právě jemu okolí přizpůsobuje a chrání ho před vlivy okolí.

Nástupem do školy, dítě vstupuje do nové sociální skupiny. Vstupem do školy se z dítěte stává žák. Mění se jeho role a postavení. Dítě si hledá své místo, upevňuje svou pozici. Učí se pracovat na zadaných úkolech, pracovat v kolektivu. Je po něm vyžadováno dodržování pravidel a iniciativa. Očekává se jeho zapojení do procesu vzdělávání. Škola je místem, kde dítě získává nejen vědomosti, ale je celkově podporován jeho rozvoj, myšlení, tvořivost a řada dalších věcí. Dítě je připravováno na plnění pracovních, sociálních i občanských rolích ve společnosti. Škola vede dítě k respektu a toleranci. Aby dítě svůj velký přechod zvládlo, musí ve škole panovat příznivé klima. Pozitivní klima usnadní dítěti i škole překonat vzájemnou nedůvěru a neznalost jeden druhého. Přestože jsou děti v první třídě povětšinou nadšené ze všeho, co je ve škole obklopuje, postupem věku jejich entuziasmus opadá. Cílem školy je udržet příznivé klima pro žáka po celou dobu školní docházky, aby vzájemná důvěra vydržela a dala tak základ rozvoje osobnosti žáka.

V každé škole v současné době funguje školní poradenské pracoviště, jehož nedílnou součástí je výchovný poradce. Vedle mnoha jiných funkcí, které má, právě výchovný poradce značně ovlivňuje to, jak se bude žák ve škole cítit. Tím, že pomáhá pedagogům s řadou otázek v souvislosti s výchovnými problémy dětí, s metodikou přístupu k dětem se specifickými poruchami nebo vzdělávacími potřebami, zakládá ve škole jasnou linku, jak společně komunikovat a spolupracovat. Poradenství v kariérové oblasti i kooperace s dalšími složkami pedagogicko-psychologické podpory, to vše, pokud je děláno důsledně, velmi pomáhá žákům, jejich rodičům a v neposlední řadě i učitelům. Tím, že výchovný poradce aktivně spolupracuje se všemi složkami školy, je důležitým prvkem ve vytváření školního klimatu.

Na to, jak to ve školách chodí v praxi se zaměřuje má práce. Sleduje výchovné poradce ve dvou odlišných školách s cílem zjistit zapojení vlastní iniciativy výchovných poradců na utváření školního klimatu. Formou pozorování a rozhovorů jsem monitorovala práci na klimatu školy a jeho vnímání samotnými poradci. Přestože chce každý, aby ve škole bylo klima co nejlepší, způsoby jeho utváření se liší. V závěru práce porovnávám přístupy obou poradců a klima školy tak, jak jsem ho vnímala já sama.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY

V teoretické části závěrečné práce je třeba definovat základní pojmy, které úzce souvisejí s řešenou problematikou. Jsou jimi výchovné poradenství, školní poradenské pracoviště, výchovná poradce, škola, klima školy a další. Nedílnou součástí této kapitoly je i popis vzniku a vývoje výchovného poradenství a funkce školy.

1.1 Vznik a vývoj výchovného poradenství

Jak uvádí Kohoutek (1998), za zakladatele výchovného poradenství je považován anglický vědec Francis Galton, který v roce 1884 otevřel svou antropometrickou laboratoř. Ve své praxi dokázal, že podrobným prozkoumáním osobnosti dítěte, bude schopen účinně poradit s jeho výchovou. Ve velice krátké době se díky němu psychologie dostala z kategorie teorie do praxe a při univerzitě v Londýně vznikla první výchovná poradna. O několik let později začaly poradny vznikat i na území USA. Tam se také velice brzy začínají objevovat specializovaná místa, orientovaná na poradenství spojená s výběrem povolání. První se objevila v Bostonu.

Významná jména z období prvopočátků výchovného poradenství na univerzitní úrovni jsou např. H.Múnsteberg, W.L. Allen, W. R.Baker, R. Williamson a mnozí další.

V českých zemích vznikla první poradna pro volbu povolání v roce 1919 při českém odboru Zemské rady živnostenské v Brně. V Praze o rok později se ústředí v Praze připojilo k Psychotechnickému ústavu. Jak dále uvádí Hadj Moussová (2002) vznikaly poradny postupně při mnoha dalších institucích a sledovaly zejména fyziologické předpoklady uchazečů o volbu povolání vzhledem k psychologii požadované práce, zejména v průmyslu. Postupně se však začaly orientovat i na jiné živnostenské profese, později i lékařské. Nechyběly ani poradny pro vysokoškolsky zaměřené studenty. Vedle Prahy a Brna, byly poradny např. v Pardubicích a Jihlavě. Vedle odborníků z oblasti psychologie se do poradenství zapojují i učitelé, kteří jsou přísně zaškolováni. Mezi významná jména té doby patří J.Lancová, V.Tardy, V. Chmelař, R. Konečný.

Od druhé světové války až do roku 1957 byla praxe a další vývoj poraden prakticky pozastaven. Komunistický režim v padesátých letech odmítal připustit hlubší pohled na psychiku člověka, rozdílnosti mezi osobnostmi a poradenství při výběru povolání bylo orientováno čistě politicky a ekonomicky. Až v roce 1957 vzniká první dětská psychologická poradna v Brně, zpočátku přičleněná k dětskému domovu. Později se rozšiřují do další krajských měst. A v 60.letech je zřízen odbor při ministerstvu školství, který se výchovnému poradenství věnuje. Objevuje se funkce výchovného poradce z řad učitelů přímo na školách, který musí pro svou profesi

splňovat kvalifikační předpoklady. Ty zajišťuje postgraduální studium na PF Karlovy univerzity ve spolupráci s Psychologickým ústavem Kalovy univerzity (Kohoutek, 1998).

Nová terminologie a konstrukce poradenské činnosti je formulována v roce 1972. Pedagogicko-psychologické poradny se orientují na pečlivé posouzení psychologických aspektů jedince ve vztahu k výchově, vzdělání i dalšímu pracovnímu uplatnění. Spolupráce školy a psychologů získává na důležitosti (Kohoutek 1998).

V současnosti jsou pedagogicko-psychologická pracoviště rozložena v poměrně husté síti okresních měst. Výchovný poradce je plně kvalifikovaný pedagog v každé základní škole. Vysoká přetíženost a široký záběr činnosti jak výchovných poradců, tak zejména PPP naznačují, že jejich společenská potřeba každým rokem stoupá.

1.2 Zákonné ukotvení výchovného poradenství v ČR

V českém právním systému je pozice výchovného poradce zakotvena ve Vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních ve změně 116/2011 Sb. Jsou zde podrobně popsány kompetence, které výchovný poradce má, stejně jako kvalifikační a jiné předpoklady k jejímu dosažení.

Uchazeč o výchovné poradenství musí absolvovat distanční studium podle programu Standardu Studia pro výchovné poradce podle § 8 Vyhlášky 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Předpokladem pro možnost tohoto studia je magisterské studium pedagogického směru a minimálně 2 roky praxe.

Výchovný poradce se často dostane k informacím, s nimiž je třeba pracovat citlivě. Jeho klienty jsou převážně děti, jejichž práva musí respektovat. Proto byl v roce 2008 na konferenci výchovných poradců v Praze uzákoněn Etický kodex výchovných poradců, který stanovuje etická pravidla, jimiž se poradci zavazují řídit (Asociace výchovných poradců, 2008).

1.3 Škola jako bezpečné místo pro vzdělání

Ve školském zařízení je žák velkou část svého dětství. Škola je vedle rodiny základním formujícím prostředím pro život dítěte. Z toho důvodu zastává škola mnoho funkcí. Podle Průchy (2009) dělíme funkce školy následující:

- Vzdělávací funkce
Poskytuje jedinci penzum znalostí a dovedností pro jeho nezbytnou orientaci ve společnosti.

- Kvalifikační funkce
Poskytuje rozsah odborných vědomostí a dovedností, které umožňují jedinci dostat předpokladů pro uplatnění v daném oboru.
- Výchovná funkce
Formuje jedince a jeho postoje a charakter.
- Socializační funkce
Umožňuje začlenění jedince do jednotlivých společenských skupin.
- Integrační funkce
Umožňuje jedinci poznávat vzájemné interakce mezi lidmi a skupinami.
- Ochranná a kontrolní funkce
Zajišťuje ochranu a bezpečnost nezletilých.
- Kulturní funkce
Zajišťuje poznání kulturních tradic.
- Selektivní funkce
Umožní jedinci poznat své schopnosti a dá mu možnost získat dovednosti a znalosti ve vybraném oboru pro jeho uplatnění na trhu práce.
- Inovativní funkce
Formulace a tvorba nových myšlenek a postupů.
- Tělovýchovná funkce
Zajišťuje fyzický rozvoj jedince.
- Poradenská funkce
Poskytuje informace a poradenské zázemí.
- Ekonomická funkce
Zajišťuje ekonomické, organizační a administrativní činnosti.

V souvislosti s tématem této práce vyzdvihneme a více rozeberme následující funkce školy.

1.3.1 Ochranná a kontrolní funkce

Pocit bezpečí je jednou ze základních lidských potřeb. Bezpečný prostor je tedy vnímán jako místo, kde nebude jedinec ohrožen jak vnějšími tlaky, tak nebude narušena jeho vnitřní integrita. Škola musí tyto aspekty splňovat. Školní prostředí musí poskytovat jedinci celou řadu jistot, které jsou v souladu se zásadami a cíli vzdělávacího systému v ČR (zákon 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání)

1.3.2 Poradenská funkce

Škola je součástí vzdělávacího systému. Ten zajišťuje mnoho funkcí. Jednou z nich je podávání informací a podpora jedince při jejich dosahování a podpora v procesu učení. Poradenstvím pomáhá škola jedinci s adaptabilitou na školní systém, vyrovnává prostředí v případě specifických potřeb a směřuje a formuje jedince při volbě jeho povolání.

Do školského poradenského systému patří vedle široké sítě pedagogicko-psychologických poraden, středisek výchovné péče a speciálního pedagogického centra, školní poradenská pracoviště. Ta fungují na každé škole a zajišťují přímou podporu žákům dané školy (vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních ve změně 116/2011 Sb.).

2 VÝCHOVNÝ PORADCE

Stěžejním pojmem výchovného poradenství je výchova. Ta bývá v široké rovině chápána jako *proces záměrného a cílevědomého působení na vychovávaného, a to zejména cestou vytváření a ovlivňování podmínek pro rozvoj dětí a mladých lidí pro jejich vlastní bytí se sebou samými, s druhými lidmi, se společenstvím, s přírodou* (Průcha, 2009, s.19). Hlavními tvůrci výchovy jsou rodiče, kteří dítěti dávají rámcové základy, na nichž může výchovný poradce dále stavět.

2.1 Školní poradenské pracoviště

Školní poradenské pracoviště (ŠPP) je součástí českých škol na základě zákona 561/2004 sb. Podrobněji je ŠPP definováno ve znění Vyhlášky 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Zřizuje jej škola a jeho fungování je přímo podřízeno řediteli školy.

Smyslem ŠPP je přímá podpora žákům a rodičům ve smyslu následujících bezplatných služeb (vyhláška č. 72/2005 Sb.):

- podpora žáků specifickými vzdělávacími potřebami
- podpora žáků s výchovnými problémy nebo vzdělávacími obtížemi
- podpora nadaných a mimořádně nadaných žáků
- podporu sociálního začleňování žáků z odlišného prostředí nebo odlišných podmínek
- spolupráce se zákonnými zástupci
- spolupráce s jinými školskými zařízeními,
- prevence rizikového chování
- tvorba, realizace a vyhodnocování preventivních programů,
- metodická podpora učitelů
- včasná intervence při problémech žáků,
- kariérové poradenství

Součástí tohoto pracoviště jsou povinně metodik prevence a výchovný poradce.

Metodik prevence je především osobou, která se zabývá monitorováním závadového chování ve škole a vytvářením preventivních programů a aktivit eliminující výskyt negativních jevů. Metodik prevence je k dispozici zákonným rodičům žáků s rizikovým chováním (vyhláška č.

Výchovný poradce řeší širokou oblast podpory žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, žáky integrovanými, mimořádně nadanými nebo žáky ze sociálně slabého prostředí, kteří vyžadují podporu. Samostatnou oblastí je kariérové poradenství. Tato oblast je někdy z povinností výchovného poradce vyjmuta a provádí ji jiný, k tomu kvalifikovaný pedagogický pracovník (vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Mezi další pracovníky ŠPP může patřit speciální pedagog a školní psycholog

Speciální pedagog řeší přímou podporu žáků se speciálními potřebami vzdělání. Provádí pedagogicko-sociální intervence, pomáhá s tvorbou IVP, zajímá se o školní prostředí, vybavenost pomůckami, komunikuje s rodiči aj. (vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Školní psycholog poskytuje psychologickou pomoc žákům a podporu pedagogům. Zajímá se o konkrétní případy, provádí přímou podporu, diagnostikuje pro PPP a pracuje na metodických materiálech pro pedagogy. (vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Personálně jsou pozice v ŠPP obsazovány členy pedagogického sboru, kteří k tom mají určené vzdělání. Tím je buď pedagogická aprobace (speciální pedagog), odbornost (psycholog) nebo absolvování funkčního studia (metodik prevence a výchovný pedagog). Nezřídka se stává že, zvláště na malých školách, je pozice školského psychologa obsazena tzv. sdíleným psychologem, který není kmenovým členem pedagogického sboru, ale pracuje pro více školských zařízení současně (Mertin, 2013).

2.2 Předpoklady pro práci výchovného poradce

Výchovný poradce je nedílnou součástí ŠPP každé základní, střední a vyšší odborné školy. Je základní jednotkou poradenské služby ve škole. Vyhláška 72/2005 Sb. o poradenských službách ve školách a školských zařízení definuje náplň práce výchovného poradce ve třech oblastech. Je to oblast poradenská, metodická a informační.

Výchovného poradce vykonává pedagog, kterého určí vedení školy a splňuje kvalifikační předpoklady. Těmi je pedagogické vzdělání a absolvování funkčního studia akreditovaného MŠMT v rozsahu 250 hod. Při studiu získají pedagogové široký přehled o poradenském systému, právních úpravách v dané oblasti, teoretické i praktické znalosti práce s dětmi se zdravotním či jiným postižením, integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, dovednosti v oblasti komunikace s žáky, rodiči a institucemi sociální a pedagogicko-psychologické oblasti, znalosti a možnosti přímé intervence apod. (Mertin,2013)

Výchovný poradce pracuje ve škole jako pedagog, který část svého úvazku věnuje práci ve výchovném poradenství. V některých velkých školách může být výchovných poradců několik,

stejně jako počet hodin, věnovaných této činnosti se může lišit v závislosti na počtu studentů, kteří školu navštěvují (Asociace výchovných poradců, 2008)

2.3 Pracovní náplň výchovného poradce ve škole

Pracovní náplň výchovného poradce je popsána vyhláškou 72/2005 Sb. avšak oblasti v ní zapsané jsou dosti obecné a mají široký záběr. Proto je přesný rozsah práce definován výchovnému poradci v pracovní smlouvě, kterou koncipuje vedení každé konkrétní školy.

2.3.1 Poradenská činnost

Pozornost výchovný poradce zaměřuje zejména (vyhláška č. 72/2005 Sb.):

- na vyhledávání a vstupní šetření žáků, kteří vyžadují pozornost s ohledem na jejich vývoj a speciální vzdělávací potřeby
- na vyhledávání a vstupní šetření žáků mimořádně nadaných
- na tvorbu a naplňování plánu pedagogické podpory
- ve spolupráci s PPP a třídními učiteli na tvorbu individuálních vzdělávacích plánů a jejich plnění
- zajištění podpůrných opatření pro potřebné žáky včetně koordinace asistentů pedagoga na dané škole
- spolupráci s PPP ve smyslu doporučení k vyšetření, vizitace ve škole, naplňování jejich doporučení
- příprava podmínek pro vzdělávání žáků se specifickými potřebami a žáků mimořádně nadaných
- kariérové poradenství včetně administrace
- spolupráce s dalšími institucemi (OSPOD, úřad práce, ...)

2.3.2 Metodická činnost

Metodická činnost je zaměřena na pedagogické pracovníky ve škole a týká se hlavně (vyhláška č. 72/2005 Sb.):

- podpory a vedení v otázkách práce s žáky s SP a nadanými žáky
- zajištění a metodické vedení v oblasti integrace
- při kariéřním rozhodování žáků a komunikace s žáky na toto téma v hodinách
- tvorby, naplňování a vyhodnocování IVP a plánů pedagogické podpory
- bývá mediátorem problematických jednání pedagogů se zákonnými zástupci žáků

2.3.3 Informační činnost

Výchovný poradce je institucí, který zajišťuje pedagogům i žákům dostatek informací a umožňuje jim se zorientovat v oblastech (vyhláška č. 72/2005 Sb.):

- nových metod pedagogické diagnostiky
- způsobu a zajištění přestupů žáků na další stupně vzdělání
- trhu práce při rozhodování o volbě povolání
- integrace
- GDPR

Výchovný poradce vede veškerou písemnou evidenci k žákům s potřebami, nadaným žákům i žáků v poradenské péči. Je schopen doložit plnění všech navržených plánů a opatření jakož i své činnosti (vyhláška č. 72/2005 Sb.).

2.4 Spolupráce výchovného poradce s jinými subjekty

Vedle provádění vlastní činnosti uvnitř školy a úzkého kontaktu s žáky a pedagogy je poradce ve styku také s (vyhláška č. 72/2005 Sb.):

Pedagogicko-psychologickou poradnou

- Připravuje vstupní dotazník se základními aspekty žáka, požadovaného k vyšetření
- Zajišťuje naplňování opatření zadaná PPP. Seznamuje s nimi dotčené pedagogy, podílí se na tvorbě IVP, vytváří zázemí a poskytuje podklady při návštěvě pracovníků PPP ve škole

Orgány sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) a Policie ČR

- Zajišťuje součinnost při šetření
- Spoluorganizuje přednášky či školení v oblasti ochrany dětí pro pedagog. pracovníky školy

Výchovný poradce je přímo podřízený řediteli školy (vyhláška č. 72/2005 Sb.).

3 KLIMA ŠKOLY

Jak již bylo sděleno v úvodu, klima školy má zásadní vliv na chod celé školní instituce a na zdárný vývoj jedince ve škole. Pojem školní klima je někdy nesprávně vnímáno jako atmosféra,

či duch školy. Tyto pojmy však nevystihují úplnou komplexnost exaktního pojmu klima školy (Mareš, Ježek, 2005 [online]).

3.1 Definice pojmu

Na utváření školního klimatu se podílí pedagogové, žáci školy, ale i nepedagogičtí pracovníci a ve svém důsledku i rodiče. Stejně tak právě tyto složky jsou hodnotiteli, kteří školní klima vnímají a posuzují. Grecmanová (2003) píše, že školní klima vzniká z celkového školního prostředí a je vnímáno a prožíváno všemi účastníky školního života, jeho výzkumy se proto zaměřují na veškeré prostředí školy. Jsou založeny jak na samotném mínění respondentů, tak i na studiu objektivních dat (počet žáků, velikost tříd atd.). Klima školy lze považovat za projev jejího prostředí, který její účastníci vnímají a hodnotí. Představuje klima učitelského kolektivu, klima třídy, klima školní komunikace, klima výuky, klima organizace školy.

Klima třídy definuje Čapek (2010, s.13) jako souhrn subjektivních hodnocení a sebehodnocení vnímání prožitků, emocí a vzájemného působení všech účastníků, které v nich jako spolutvůrcích a konzumentech vyvolávají edukační i jiné činnosti v daném prostředí.

V souvislosti s prostředím, v němž žáci tráví velkou část svého času mluví o klima školy i Průcha (2002), který klima školy chápe jako soubor trvalých podmínek, v nichž prožívají část svého života děti, mládež, jejichž učitelé i ostatní pracovníci školy. Jiný autor mluví o klimatu školy v reakci na školní kulturu. Vnímá, že školní kultura má úzkou spojitost se školním klimatem a do určité míry ji odráží. Ježek (2004) hovoří o klimatu jako o emoční reakci na kulturu školy. To znamená, že ve školách s velmi podobnou kulturou může být různé klima, podle toho, jak jsou tyto normy či hodnoty interpretovány. Podobně se dá říci, že klima je reakcí i na fyzické prostředí školy či na určité události. Klima je tedy jakousi emoční či prožitkovou výslednicí různých interpretací či percepce všech možných vnímatelných aspektů školy. Klima je pojímáno zejména jako stav či cíl samo o sobě, a nikoliv jako prostředek k dosažení nějakých cílů.

Jako produkt dané školy vnímá školní klima Mareš (2005). Škola jakožto sociální skupina se společnou historií a formálními i neformálními normami školní klima vytváří a je pro ni specifické.

Tato práce se v mnoha aspektech odkazuje především na definování klima školy podle Renata Tagiuriho a Richarda Bessotha, o nichž píše ve své publikaci Klima školy píše Grecmanová (2008). V jejich pojetí je pro klima školy významné vnímání, posuzování a hodnocení následujících oblastí školy žáky, učiteli a rodiči:

- kultury (např. kurikulum, hodnotový systém ve škole, image školy, symboly)
- sociálních vztahů (mezi jednotlivými skupinami ve škole i uvnitř těchto skupin)
- personálního složení (charakteristiky osob a jejich kompetence)

- ekologických aspektů (architektonické znaky a materiální vybavení, estetické uspořádání)

3.1.1 Pozitivní klima

Cílem každé školy je kromě naplnění vzdělávací funkce i vytvoření pozitivního klimatu školy. Grecmanová (2008) vnímá pozitivní klima z pohledu žáků, pedagogů i veřejnosti odlišně. Má však společný cíl a výstup a tím je kvalitní podnětné prostředí, které umožní všem zúčastněným plně a s radostí rozvíjet své schopnosti s cílem rozvoje vzdělanosti a uplatnění se v životě.

Z hlediska žáků umožňuje pozitivní klima samostatné objevení učiva, ze kterého mají žáci radost. Takové klima klade na žáka určité požadavky v závislosti na individuálních schopnostech žáků a podporuje rozvoj jeho osobnosti. Dává žákovi jistotu, že bude akceptován a umožní mu zažít úspěch. Klima je pro žáka organizačně přehledné a zprostředkuje mu vědomí, že k němu autorita (učitel) přistupuje spravedlivě. Žák díky tomu dostává možnost tvořit školu jako vlastní životní prostor.

Z hlediska učitelů je pozitivní školní klima chápáno jako pracoviště, na kterém učitel rád pracuje, spolupracuje se žáky, rodiči a kolegy. Učitel má možnost prožívat citový soulad a pocit sounáležitosti s ostatními učiteli. Zažije zde úspěch ve svém pracovním oboru a pocit seberealizace, pocit svobody a samostatnosti.

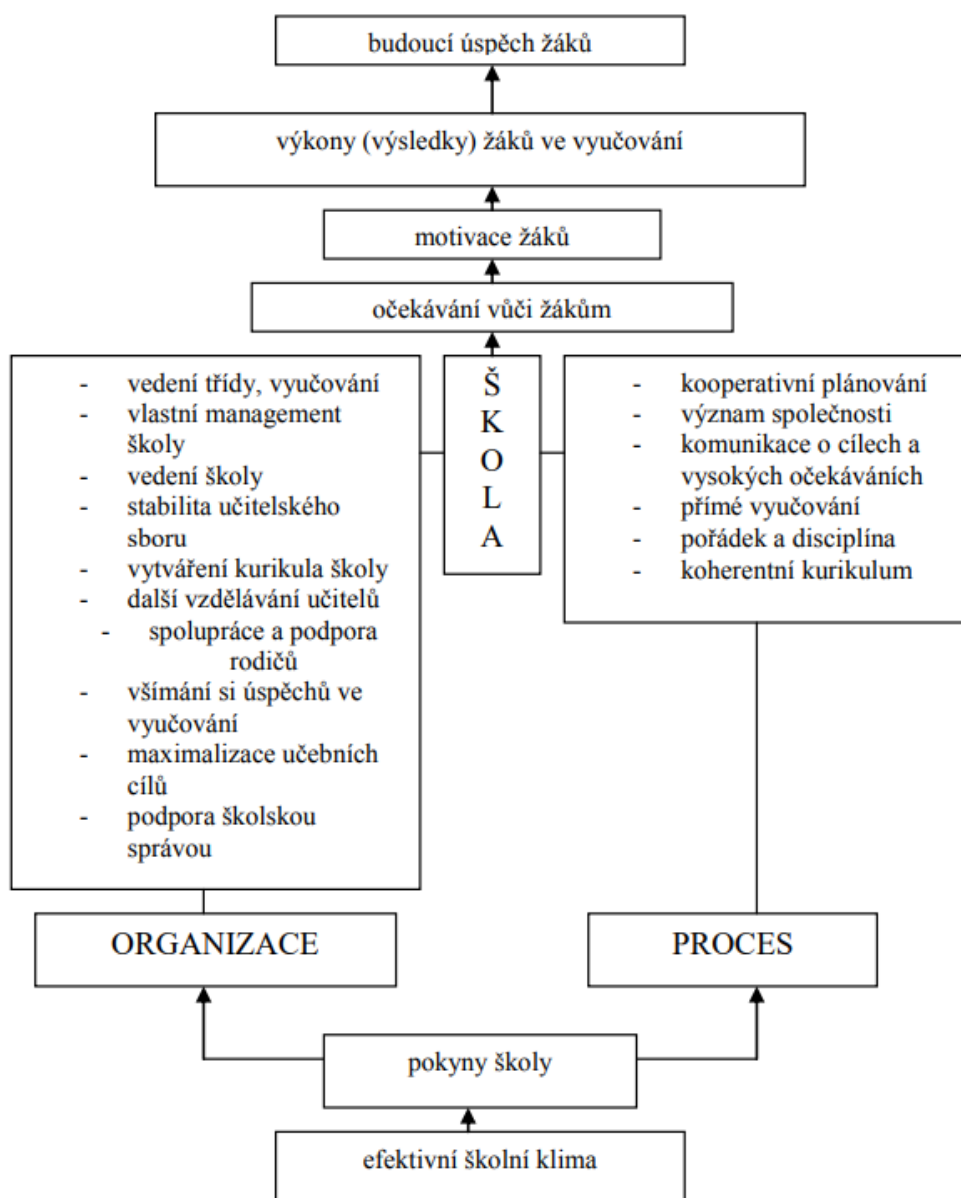
Rodiče očekávají od pozitivního školního klimatu hlavně vstřícnost učitelů, spravedlivé hodnocení a zacházení s jejich dětmi. Učitelé by podle rodičů měli mít organizační a výchovné schopnosti, aby dokázali žáky v hodině motivovat k učení.

Z hlediska veřejnosti by škola měla díky pozitivnímu školnímu klimatu žáky připravit na úspěšné zapojení se do pracovního světa, správnou a zodpovědnou účast ve veřejném životě, angažovanost pro společenské záležitosti a dodržování sociálních a právních norem. (Grecmanová, 1997, In: Střelec, 2002)

Vedení školy by mělo k pohledu všech zúčastněným přihlížet, naslouchat jim a snažit se optimálně naplnit jejich očekávání.

Důležitost pozitivního klimatu ve škole je patná při hodnocení úspěšnosti žáků v reálném životě. Snahou každé školy je vytvořit optimální prostředí, které umožňuje vzdělávací proces. V níže uvedeném obrázku je zachycena struktura vazeb, které ve škole vznikají a vedou k budoucímu úspěchu žáka (Kašpárková, 2007, str. 39).

Obr. č.1 Vliv efektivního školního klimatu na úspěch žáka

3.2 Druhy klimatu školy

Klima školy je vytvářeno všemi zúčastněnými, tj. pedagogy, žáky a potažmo i rodiči žáků a nepedagogickými pracovníky školy. Přesto je důležité zdůraznit, že hlavní zodpovědnost za formování hlavních milníků pro budování klimatu školy a jeho rozvoj má ředitel školy. Z pohledu stylu řízení, výchovných stylů a přístupu k jednotlivým zúčastněným skupinám rozděluje například Friedrich Oswald (1989) i druhy klimatu:

- **Autoritativní klima školy** (funkčně orientované klima) lze vymezit špatnými vztahy mezi žáky a učiteli (malá osobní blízkost, nízká tolerance, nepatrná sociální angažovanost učitelů, nízká důvěra žáků k učitelům). Žáci si stěžují na velmi omezenou možnost zapojit se do diskuse, na tvrdou disciplínu a tlak na výkon. Spolužáci jsou izolovaní. Objevují se mezi nimi opoziční postoje, ctižádostivé soutěžení a konkurenční boj, nechť ke škole a větší strach ze školy.
- **Demokratické klima školy** (sociálně-integrativní klima) je charakteristické tolerancí učitelů k žákům. Učitelé žákům často pomáhají, podporují jejich individuální potřeby a minimálně vyvolávají stresové situace. Žáci učitelům důvěřují. To však nevylučuje ani jejich kritiku. Vzájemné vztahy mezi žáky jsou nadprůměrné. Pozitivních hodnot rovněž dosahují vztahy mezi učiteli a kontakt učitelů s ředitelem. Požadavky na výkon jsou dobře vysvětleny. Strach žáků ze školy a jejich nechť ke škole se sice objevuje, ale jen na velmi nízké úrovni. Žáci pocítují radost ze školy a chuť se učit. Mají velmi vysokou motivaci. V tomto klimatu učitelé vnímají možnost svobodného rozvoje. Také u nich se setkáváme se spokojeností se zaměstnáním, i když jsou na ně kladeny vysoké kvalitativní nároky.
- **Liberální klima školy** (distanční klima) se projevuje negativními vztahy mezi učiteli a žáky, avšak výrazně dobrými vztahy mezi spolužáky. Žáci mají nechť ke škole, nízkou motivaci se učit, ale nemají strach ze školy. Učitelé se málo angažují, nevyžadují disciplínu, někdy trpí stresovými situacemi. Ve vztahu mezi učiteli a ředitelem a ve vzájemných vztazích mezi učiteli se vyskytují negativní hodnoty. (In. Grecmanová a kol. Klima školy, 2012, s.6)

Další dělení je možné a vychází z mnoha pohledů, kterými lze na klima školy pohlížet a kterými jej lze posuzovat. Pro účely této práce však postačí výše uvedené.

3.3 Faktory ovlivňující klima školy

Klima školy ovlivňuje mnoho faktorů. Vzájemným působením dochází k utváření klimatu školy. Podle Grecmanové (2008, s.57) mezi určující faktory ovlivňující klima školy patří:

3.3.1 Umístění školy

Na klima má velký vliv, zda a kde se škola nachází. Škola v městské části má jiný charakter než škola na venkově. I umístění uvnitř města má ve smyslu vlivu na školní klima své rozdílnosti. Velké rozdíly jsou také pozorovány v jednotlivých regionech, zvláště v porovnání s jejich zaměřením.

3.3.2 Velikost a typ školy

Málotřídní školy a velkokapacitní školy se liší nejen co do počtu žáků, ale i klimatem. Grecmanová (2008) hovoří o tom, že malé školy mají tendenci k větší interakci. Propojenost k místní komunitě je větší. Žáci, rodiče a mnohdy i učitelé se znají a potkávají nejen ve škole, ale i mimo ni. Podobně je to při pohledu na typ školy. Alternativní, úzce specializované nebo odborné školy mají vysokou míru zapojení žáků a rodičů do výuky, vyšší míru inovací a individuálnější přístup. Oproti tomu velké školy, podobně jako učiliště vykazují menší spokojenost s třídním potažmo školním klimatem. Převažuje rivalita, anonymita a odosobněný přístup pedagogů.

3.3.3 Architektonické prostředí

Na klima školy má velký vliv prostředí, v němž výuka probíhá. Architektonické řešení školy stejně jako jednotlivých tříd a společných prostor přispívá k vnímání školy očima žáků, pedagogů i rodičů. Pro to, aby se žáci a učitelé cítili ve škole dobře, vidí Grecmanová (2008) mimo jiné nutnost v tom, zajistit dostatek místa, světla dostupnosti všeho, co je třeba k výuce. Estetické vnímání je jednou ze složek, které škola rozvíjí. S tím by mělo být počítáno už při stavbě školy a vybavování jednotlivých tříd. Žáci vnímají všemi smysly a úkolem třídních učitelů, potažmo ostatních pedagogů je, udělat školní prostředí co nejpodnětnější.

3.3.4 Učitel

Učitel je základní prvek školy. Na jeho osobě, charakteru a přístupu k žákům záleží, jak žáci svůj pobyt ve škole vnímají. Učitel nejenom předává informace, ale jeho hlavní náplní je, zaujmout žáky tak, aby žáci sami chtěli vědomosti získávat. Aby je škola bavila a učení bylo zábavou. Žáci vždy ocení učitele, který má charisma a přirozenou autoritu. Vítají otevřený styl komunikace, upřímnost a spravedlivý přístup.

Ideální učitel je, jak už název napovídá, ideál. Vedení školy by mělo vytvořit dobré pracovní podmínky pro, aby učitel cítil podporu v tom, co dělá a jak to dělá.

I učitele je možné dělit do mnoha typů s ohledem na jejich přístup k žákům, způsobu a metodám výuky a další. Odborníci vytvořili mnoho typologií učitelů. Úlohou vedení školy je sestavit správnou kombinací nejrůznějších typů, tak, aby bylo klima školy co nejlepší.

3.3.5 Žák a velikost třídy

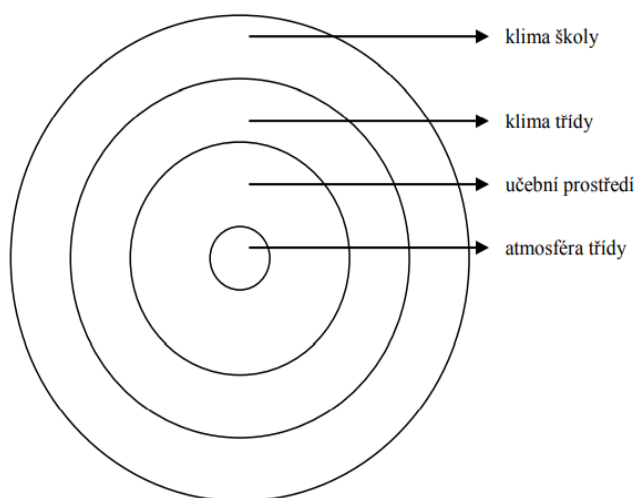
Žák je ve škole hlavní prvek. Vše se točí kolem něj a podřizuje jeho potřebám. Žák však do školy přináší mnoho prvků, které celé školní prostředí, atmosféru a potažmo i klima a ovlivňují. Stejně jako je mnoho typů učitelů, je i mnoho typů žáků. Každopádně je třeba mít stále na mysli, že žák z drtivé většiny vstupuje do školního systému s nadšením a touhou poznat něco nového. V první třídě se děti do školy těší a vděčně přijímají veškerou zátěž spojenou s výukou. Proto je třeba si být vědom, že toto nadšení je třeba udržovat i v dalších letech.

Žáci tvoří třídu. Kolektiv dětí, který má vlastní pravidla, způsoby, návyky a v němž se tvoří vlastní klima. Dítě, které se vstupem do školy mění v žáka, se ve třídě začíná osamostatňovat. Jeho chování uvnitř kolektivu, ovlivňuje celý kolektiv. Vzájemné vztahy, vazby, spolupráce, soutěživost, postoje vůči sobě navzájem i učitel, vzájemné porozumění a míra empatie, to vše vytváří třídní klima. Klima třídy je rozhodující, jak se budou děti ve škole cítit.

Jelikož je škola tvořena třídami je klima třídy základní jednotkou školního klimatu. Učební prostředí a atmosféra ve třídě jsou dílčí prvky, které celkové klima školy zastřešuje.

Níže uvedený obrázek podle Petláka (2006, str. 29) popisuje vzájemné postavení třídního klimatu ve vztahu ke školnímu klimatu.

Obr. č. 2 Postavení třídního klimatu

3.3.6 Vedení školy

Průcha (2009) vedením školy se pro širší chápání rozumí ředitel školy a jeho zástupce, případně zástupci. Ti vytvářejí celkovou koncepci školy, přinášejí vize a mají v rukou nástroje, jak je uplatňovat. Vedení školy současně přináší do školy principy a pravidla, jejichž dodržování může kontrolovat. Ředitel/ka se svými nejbližšími spolupracovníky uplatňuje personální politiku, která odpovídá nastavení školy. Pokud dobré klima školy patří mezi priority vedení školy, mělo by pečlivě a přísně vybírat členy pedagogického sboru, kteří budou schopni postupovat všechny kroky k neustálé práci na dobrém školním klimatu. (Průcha, 2009)

3.3.7. Rodiče

Dobrá spolupráce s rodiči je jednou z nejviditelnějších stránek dobrého školního klimatu. Rodiče, ač různí, mají stejný cíl jako pedagogové, a to naučit děti-žáky připravit je na vstup do života, vybavit je znalostmi a dovednostmi a naučit je orientovat se ve složitých společenských vazbách a situacích.

3.4 Role vedení školy na vytváření klimatu

Jak již bylo řečeno výše, je při vytváření školního klimatu podstatná role vedení školy. Ve své studii hovoří Štáva (2003, s.2,3) o předpokladech pro podporu vedení školy k uplatňování svých záměrů. Jako klíčové spatřuje Štáva následující:

- Otevřeně komunikovat s pedagogy, žáky, rodiči i zřizovatelem
- Uplatňovat hodnotové priority v činnosti celé školy
- Vnímat svou organizační a administrativní činnost jako podporu pedagogického sboru při jejich práci
- Rozvíjet kulturu školy ve všech činnostech školy, školní akce organizovat s jednotným zájmem a směřující k uplatnění nastavených hodnot
- Odstranit autoritářský způsob komunikace nejen mezi směrem k podřízeným, ale vštěpovat důsledné dodržování jeho absence i ve vztahu učitel-žák, učitel- rodič
- Odmítat diskriminaci a netoleranci a předsudky
- Být nositelem změn a inovací a jejich zavádění podporovat
- Vysoká míra motivace, iniciace a podpory vlastního učitelského sboru
- Důsledné dodržování nastavených pravidel, a to od všech vč. vedení školy

3.4.1 Jasná vize a její naplňování

Vedení školy je nositelem školní vize a zaměření školy. Ředitel se svými zástupci přináší jasnou a přesně definovanou představu o směřování školy a školním klimatu. Vedení školy by mělo mít zpracovanou koncepci rozvoje školy, a to nejen po stránce materiální (kapacita školy, stav budovy, vybavení tříd, vnější a vnitřní uspořádání, vybavenost v oblasti digitálních technologií a další techniky), ale i po stránce nemateriální (zaměření školy, personální zajištění, kompetentnost a dostatečná kvalifikace učitelského sboru, postupy k naplňování vize školy, úspěšnost žáků, ...). S touto koncepcí je třeba seznámit všechny strany a vytvořit podmínky k jejímu naplňování. (Grecmanová, In. Učitelství 1995, s 7),

3.4.2 Stanovení pravidel a jejich uplatňování

Ředitel/ka školy prostřednictvím školního řádu, případně dalších dokumentů (etický kodex aj.) nastaví pravidla, kterými se všichni účastníci vzdělávacího procesu ve škole řídí. Třídní učitelé s těmito pravidly seznamují své žáky. Ve třídách dále vznikají třídní pravidla, na jejichž tvorbě se ideálně podílí i žáci. Vedení školy následně dohlíží na jejich dodržování. Současně má škola vypracovaný systém kárných postihů a hodnocení. Jejich uplatňování musí být jednotné a důsledné (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon), ve znění pozdějších předpisů.)

Velký význam pro zkvalitňování školního klimatu je striktní dodržování pravidel i ze strany vedení školy a všech pedagogických i nepedagogických pracovníků. Pokud má škola fungovat jako celek, není možné narušovat jeho stabilitu shora.

3.4.3 Otevřená komunikace

Na dobré školní klima má významný vliv dostatečná a otevřená komunikace se všemi složkami. Primární je vztah mezi pedagogy a žáky. Neméně důležitá je však komunikace mezi všemi zaměstnanci školy a také rodiče. Důležitou roli hraje otevřenost a viditelný zájem problémy řešit. Dále je třeba být přístupný diskusi a novým námětům.

Zaměstnancům vyhovuje jasnost a přehlednost, která dodá pocit jistoty a současně nastavených mantinelů.

Žáci ocení přímost, respekt a možnost volby. Podobně jako rodiče potřebují mít přehled a pocit participace na chodu školy (Štřáva 2003, s.2).

3.4.4 Výběr a složení pedagogického sboru

Výběr a složení učitelského sboru patří do kompetencí vedení školy. Pomocí tohoto nástroje je možné vystavět fungující strukturu vztahů mezi pedagogy a následně mezi pedagogy a rodiči. Jednotný systém a společné vnímání hodnot stejně jako jejich utváření, budování a péče je základním stavebním kamenem dobře fungující školy (Štáva, 2003, s.2).

3.5 Přístupy a metody zjišťování klimatu školy

Výzkum klimatu školy se v minulosti opíral především o kvantitativní výzkumné přístupy, které vycházely ze souborů dotazníků a škál nebo sociometrických technik. Vyplňovaly je velké skupiny respondentů: žáci, učitelé, rodiče, vedení školy, provozní zaměstnanci. Aby byl minimalizován subjektivismus jednotlivců, byly názory různých skupin srovnávány. (Grecmanová a kol, 2012,s.7). Současný evaluační nástroj Klíma školy se skládá ze tří dotazníků, které jsou určeny pedagogům, žákům a rodičům (zákonným zástupcům žáků školy). Hodnotí se v nich názory a postoje jednotlivých dotazovaných skupin jakožto aktérů školního života. Obsah dotazníků se zaměřuje na materiální, personální, sociální a kulturní zázemí konkrétní školy(Grecmanová, 2012,).

Iniciátorem šetření nemusí být jen ředitel školy. Často jím bývá některý z pedagogů zvláště pak člen školního poradenského pracoviště. Tedy metodik prevence nebo výchovný poradce.

Důležité je zajistit dostatek respondentů, aby byla vypovídací hodnota vysoká. Je třeba velice důkladně všechny respondenty seznámit se způsobem vyplňování dotazníku, ujistit je o anonymitě, a hlavně zdůraznit důvody, které školu vedou k podobnému šetření. Jedině tak lze získat opravdu dostatečně kvalitní odpovědi, na nichž lze stavět proces zkvalitňování školního klimatu.

Některé z nástrojů ke zkoumání klimatu školy vycházející z principu propojování pohledu žáků, učitelů, rodičů, představitelů školy atd. jsou pro názornost uvedeny v následujícím přehledu (Grecmanová a kol. 2012, s.7.)

- School Climate Profile – Profil klimatu školy od Roberta H. Foxe, Ronalda Lippetta a Richarda Schmucka (1974).
- Klíma-Skalen – Škály od Helmuta Fenda (1977).
- Fragebogen für Lehrer, Schüler und Eltern – Dotazníky pro učitele, žáky a rodiče od Friedricha Oswalda et al. (1989).
- Linzer Fragebogen zum Schul – und Klassenklima – Linecký dotazník ke klimatu školy a ke klimatu třídy od Ferdinanda Edera (1996).

- Soziales Klima an Schulen aus Lehrer –, Schulleiter – und Schülerperspektive (KESS 4) – Sociální klima na školách z perspektivy učitelů, vedení školy a žáků od Nike Janke (2006)

Z novějších dotazníků jmenuji následující:

- Classroom Environment Scale - CEA
- Learning Environment Inventory- LEI
- My Class Inventory – MCI
- Inventory of School Climate - Student
- Diagnostika psychosociálního klimatu školy od Mareše a Ježka (2004)
- Soubor dotazníků pro učitele, žáky a rodiče podle Kašpárkové (2007)
- Soubor dotazníků pro učitele, žáky a rodiče podle Grecmanové a kol. (2008)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 STANOVENÍ CÍLE VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit, do jaké míry se podílí výchovný poradce/výchovná poradkyně na utváření klimatu školy.

Objekty zájmu jsou dvě základní školy, v nichž proběhne šetření. V průběhu šetření dojde ke zjištění, jakým způsobem funguje školní poradenské pracoviště a na základě jakých motivací se výchovný poradce zapojuje do utváření, případně zlepšování školního klimatu.

Dále budu sledovat jednotlivé aspekty školního klimatu v obou zařízeních. Závěr práce je věnovaný porovnání a shrnutí získaných poznatků.

4.1. Výzkumné otázky

Výzkum se soustředí na dvě konkrétní školská zařízení a osoby výchovného poradce. Je třeba zjistit jakým způsobem jsou zainteresovány na problematice klimatu školy. Jak se podílí na jeho utváření, uplatňování, měření a zlepšování.

Cílem výzkumu bylo poznat, v jakém prostředí výchovné poradkyně pracují, jakým způsobem jej mohou ovlivnit a jak jejich práci vnímají všechny zúčastněné skupiny.

4.1.1. Hlavní výzkumná otázka

Jak se podílí výchovný poradce na utváření klimatu školy?

4.1.2 Dílčí otázky

Jakým způsobem získává výchovný poradce poznatky o školním klimatu?
Jak spolupracuje s kolegy, žáky a rodiči při harmonizaci školního klimatu?
Jak výchovný poradce vnímá svůj podíl řešení problémů ve škole?

5 Metody výzkumu

K vlastnímu výzkumu jsem přistoupila jako k mnohonásobné případové studii. Obě školy jsem zpracovala v případových studiích samostatně a v závěru provedla jejich srovnání. Základem bylo posouzení škol v souvislosti s vytyčenými výzkumnými otázkami.

V praktické části byly použity jako výzkumné metody pozorování a rozhovor. Rozhovory i pozorování probíhaly v obou školách v období jaro 2020-zima 2021. Vzhledem k pandemii byla možnost účastnit se běžného chodu školy ztížena střídavým modelem výuky u vyšších ročníků, dále pak absencí většiny žáků i pedagogů ve škole z důvodu úplného uzavření škol a téměř nulovou přítomností rodičů ve škole. Proto část výzkumu pochází i z osobních setkání mimo školské zařízení v době před pandemií.

Výzkum probíhal za nestandardní situace, kdy obě školy byly vlivem pandemie a celoplošného uzavření škol, ve většině času bez žáků i pedagogů. Pozorování bylo ztíženo tím, že přítomnost žáků byla omezená, atmosféra prostoupená neklidem a nejistotou. Učitelé řešili on-line výuku a k tématu klimatu neměli v rychlých hovorech mnoho co říct. Vycházela jsem proto z mnoha dokumentů, které školy mají zpracované, výročních zpráv.

5.1 Případová studie

Design případové studie jsem použila záměrně. Vyhodnotila jsme jej jako nejvhodnější, a to vzhledem k využití široké škály nástrojů (dotazník, rozhovory, přímá pozorování, analýza dat), které jsem použila. Jako přímý účastník jsem mohla pozorovat veškeré jevy v přirozeném prostředí. Jsem také schopna zachytit řadu proměnných, které bych z pohledu zvenčí jen těžko zjišťovala. Vyhodnocení všech získaných dat následně proběhlo v souhrnu, komparací obou školských zařízení, respektive práce obou výchovných poradkyň.

5.2 Pozorování

Pozorování probíhalo na základě mého předchozího a současného působení v daných školách a také při osobních návštěvách na domluvených hospitacích. S vedením školy jsem si domluvila schůzky, které probíhaly přímo ve škole. Měla jsem tak možnost pozorovat běžných chod školy, a to několikrát za sebou.

Přímé pozorování probíhalo:

- ve vyučovacích hodinách většiny ročníků (forma náslechu)
- přestávkách na chodbách škol
- přestávkách ve sborovně škol
- přestávkách ve třídách (nižších ročníků)
- na provozních a pedagogických poradách
- při přímých rozhovorech s výchovnými poradci, vedením škol i ostatními pedagogy

Při pozorování jsme si všímala především:

- materiálního zázemí školy (celkový stav školy, vybavení tříd pomůckami, výzdoba chodeb, oken, vybavení školních kabinetů, sborovny, tělocvičny, školní zahrady a hřiště)
- zapojení žáků do úpravy třídy a společných prostor (výzdoba, péče o společné vybavení, pořádek ve třídě, na chodbách a v jídelně, jednotný třídní motiv, třídní nástěnka)
- chování pedagogů ve vyučování a mimo ně (způsob výkladu, tykání/vykání, motivace ke školním i mimoškolním projektům, otevřenost, zájem o žáky a jejich rodinné zázemí, způsob hovoru pedagogů navzájem)
- projektové vyučování a zapojení žáků i do mimoškolních aktivit
- vztahy mezi žáky (spolupráce, vůdčí osobnosti, týmové hry, nežádoucí projevy chování, mezi ročníkové aktivity)
- fungování školního poradenského pracoviště (personální obsazení, spolupráce s ostatními institucemi, přímá práce se žáky)

- komunikace mezi vedením školy a pedagogy
- komunikace mezi vedením školy a rodiči
- komunikace mezi vedením školy a veřejností (zřizovatelem, obcí, zájemcům o studium,..)

Poznámky k pozorování jsem si dělal průběžně a při následných rozhovorech jsem je použila a konfrontovala s informanty.

5.3 Rozhovor

Rozhovor je výzkumná metoda, která směřuje k přímému sběru dat. Rozhovory byly ve škole vedeny s několika informanty. Interview bylo vedeno osobně v tzv. předvýzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů. V nich probíhalo předběžné šetření na téma školního poradenského pracoviště, konkrétně práce výchovného poradce následované obecným chápáním školního klimatu na vlastní škole. Tyto hovory probíhaly s vedením školy a výchovnými poradci. Další hovory vznikaly při návštěvách tříd se žáky, o přestávkách s pedagogy a provozními zaměstnanci školy i osobních hovorech mimo školu s rodiči.

Neformální hovory vznikaly v průběhu pobytu ve škole i mimo ni s téměř všemi zúčastněnými ve velice krátkých časových úsecích.

Následně byly výchovným poradcům zaslány emailem přesně stanovené otázky, na které odpovídaly písemně. Tento strukturovaný rozhovor byl jasně daný bez možnosti položit doplňující otázky.

5.4 Limity výzkumu

Důležité je na těchto místech také poznamenat, že to, že byla škola po většinu sledovaného období v mimořádném stavu, jsou výsledky šetření touto skutečností ovlivněny. Uzavření škol se promítlo nejen do celkového chodu běžné výuky, ale i do vnímání školy jako komunity. Žáci, zvláště ti v nižších ročnících jsou ovlivněni aktuální situací, a proto byly hovory ohledně školního klimatu zkresleny vnímáním minima společných školních aktivit a omezeným osobním kontaktem s ostatními spolužáky a učiteli. Běžný chod školy mladší ročníky neměly šanci za svého působení ve škole buď vůbec nebo jen velice omezeně poznat. Z toho je patrné, že jejich vnímání školního klima je buď nulové nebo jen velmi povrchní. Podobně jsou na tom rodiče, k prvňáků a druháků.

Oproti tomu žáci vyšších ročníků a jejich rodiče mohou pozorovat změny, co uzavření škol s jejich vztahem ke škole dělá. Závěr z tohoto šetření má vysokou důležitost pro práci vedení školy na zkvalitňování klimatu školy.

Rozhovory vedené s výchovnými poradci probíhaly na několik etap. Nestrukturovaný rozhovor probíhal několikrát, strukturovaný, pouze písemnou formou. Výchovné poradkyně odpověděly obě ochotně, nicméně při osobním kontaktu, bych otázky ještě rozšířila.

Rodičům a žákům strukturovaný rozhovor zasláný nebyl. Důvodem byla situace, která se s ohledem na pandemii začala zhoršovat. Ochota reagovat na písemné dotazy byla velice malá. Zatíženost rodin on-line vyučováním a komunikací a s tím spojené, napjaté vztahy uvnitř rodiny (sdílené komunikační zařízení, omezené prostory, nesoulad v časovém harmonogramu) pracovní vyčerpání, nejistota a psychická nepohoda, nebyly nakloněny dotazníkové akci.

Obě školy osobně znám a určitou dobu jsem v nich působila jako zaměstnanec. Bylo pro mne tedy možné školy navštívit a získat vhled do situace. Současně si troufnu tvrdit, že jsem schopna pozorovat i coby nezúčastněný pozorovatel kroky, která v oblasti školního klima provádí. Sama jsem obě školy navštěvovala jako žačka. U svých potomků budu muset volit, kde budou plnit svou školní docházku. Není mi lhostejný vývoj škol v mém bydlišti. I proto svůj průzkum v oblasti školního klima považuji za dostatečně motivovaný.

6 Vlastní výzkum

Výběr škol byl dán možností poznat školy zblízka, jako přímý účastník vzdělávací procesu. Jelikož jsem ve vybraných školách před několika lety sama učila, mám možnost sledovat současný stav z časového posunu. Díky dobrým osobním vztahům mi byl umožněn vstup do škol v době vyučování a získat tak cenný informační materiál.

6.1. ZŠ a MŠ Tachlovice (případová studie)

ZŠ a MŠ Tachlovice je základní škola pro předškolní a školní vzdělávání 1. stupně. Škola má v obci více jak 135letou tradici.

6.1.1 Organizační uspořádání školy

Celkový počet žáků a pracovníků školy je:

- 93 žáků ZŠ (z toho 26 na domácím vzdělávání)
- 46 žáků MŠ
- 11 pedagogický pracovníků (4 v MŠ a 7 v ZŠ)
- 5 nepedagogických pracovníků
- 2 třídy MŠ
- 5 tříd ZŠ (1.třída, 2. třída, 4.třída a spojené 3. a 5.třída)
- 2 oddělení družiny
- vlastní školní kuchyně s jídelnou
- Společné venkovní multifunkční hřiště
- Samostatná školní zahrady pro MŠ a ZŠ

6.1.2 Popis školy

MŠ má kapacitu 46 žáků a je zcela naplněna. Děti, které do mateřské školy chodí jsou děti s trvalým pobytem v obci Tachlovice, jednotky dětí pak z přilehlé spádové obce Dobříč. Výuka je organizována ve 2 třídách. Žáci jsou rozděleni podle věku, přičemž třída starších dětí je z většiny tvořena předškoláky. Jejich výuka se řídí pravidly povinného předškolního vzdělávání.

Pedagogický sbor je složen z kvalifikovaných učitelek. Jeho složení se mění v závislosti na běžnou fluktuaci způsobenou z drtivé většiny osobními důvody odchodu. Všechny učitelky nejsou obyvatelkami obce, avšak mají k obci vztah a žijí v blízkém okolí.

Vybavení nové budovy MŠ, která byla dokončena v roce 2012 je odpovídající současným požadavkům. Fond hraček a výukových pomůcek je každoročně bohatě vybavován. Mobiliář je nový. Učitelky disponují počítačem, tiskárnou a kopírkou. V budově je vedle prostorných heren a sociálního zařízení i kabinet pro pedagogy a kancelář hospodářky školy.

ZŠ je v současné době je škola organizována jako málotřídní. Spojené jsou 3. a 5. ročník. Škola zaštiťuje i výuku žáků na domácím vzdělávání. Kapacita školy je 100 žáků a je díky zápisu dětí na domácím vzdělávání naplněna. V případě, že by zájem o prezenční výuky byl větší, má škola ve spolupráci se zřizovatelem zpracovaný návrh rekonstrukce školní budovy, která by umožnila plnohodnotný provoz všech pěti tříd prvního stupně. Tento plán rozvoje se naplňuje postupně s tím, jak si jej žádá i technický stav budovy.

Pedagogický sbor je z plně kvalifikován. Třetinu sboru tvoří stálí pracovníci, kteří ve škole pracují více jak 30 let. Ostatní členové se střídají s ohledem na jejich osobní rozhodnutí. Avšak fluktuace odpovídá standardnímu pohybu v pracovním procesu v oboru školství. Vedením školy je pověřena již více jak 30 let jedna paní ředitelka.

Vybavení školní budovy je průměrné. Snahou je pravidelná modernizace učebních pomůcek, počítačového vybavení i školního mobiliáře. Vzhledem ke dvěma haváriím, které se staly v posledních 3 letech přistoupil zřizovatel k rekonstrukci střechy a půdních prostor. Tím vznikly vedle stávajících 5 učeben další 2 odborná pracoviště, kabinet a ředitelna. Vytvořila se tak možnost vlastních prostor pro každý ročník, volnočasové aktivity (družinu) i rozdělení stávajících společných prostor pedagogického sboru a ředitelky školy. Účelovější bude i využití počítačové učebny. Hlavní část této rekonstrukce se provedla v jarních a letních měsících roku 2020 a drobné úpravy pokračují dosud. Vzhledem k tomu, že větší část tohoto období byla škola díky pandemii uzavřena, nebyla školní výuka dětí poznamenána.

Podle výročních zpráv za posledních 5 let není rovný poměr mezi žáky, kteří opouštějí MŠ a žáky, kteří nastupují do 1.třídy místní ZŠ. Některé děti nastupují do 1.ročníku do jiné než místní školy. Důvodem je dle vyjádření některých rodičů nevole s málotřídním způsobem výuky, existenci pouze prvního stupně ZŠ, střídání pedagogů v jednotlivých předmětech již od první třídy, nulová snaha o integraci dětí se SPU a mnohdy i direktivní styl vedení školy. Vedení školy vidí v modernizaci školy a tím spojeným přechodem na standardní dělení ročníků nejzásadnější krok, který povede k plnému využití kapacity školy a kontinuálnímu vzdělávání většiny žáků od předškolního období až po přechod na druhý stupeň.

6.1.3 Ukotvení vize školy v ŠVP školy, práce na klimatu školy

Mateřská škola má zpracovaný vlastní ŠVP s názvem Rok v proměnách. Podrobně rozpracovaný plán tematicky vyplňuje dny školní docházky aktivitami podporujícími naplnění všech kompetencí, které by měly děti v předškolním zařízení získat. Plán pracuje s tématem přírody a jejích proměn. Je vhodně zasazen do kontextu malé rodinné venkovské školy.

Základní škola má zpracovaný ŠVP, který má v názvu výrok „Trvám na tom, že škola je především určitý řád, pokud chybí, změní se škola na zábavné zařízení.“ (Petr Piřha). Instituce je svým charakterem pojata jako venkovská rodinná škola, zakládající se na úzkém propojení rodičů se školou. Vzhledem k malému počtu žáků je toto zaměření pochopitelné a částečně se daří naplňovat. V rámci aktivit, které škola pořádá bývají zapojeni rodinní příslušníci žáků, ale také celá obecní komunita. Příkladem jsou projekty Babičky čtou dětem, Rodinné zdobení perníčků, Besedy s rodiči, Rozsvěcení vánočního stromku na obecní návsi apod.

Společná koncepce obou stupňů školy není nijak formálně ukotvena ve společném dokumentu. Přesto je spolupráce obou zařízení patrná. Děti navštěvují stejnou jídelnu, hřiště. Jsou součástí společného projektu Akademie, v níž žáci obou stupňů ve více jak dvouhodinovém výroční pásmu zkomponují tematická vystoupení pro rodiče a pozvané hosty. Společně probíhají i některé preventivní a výchovné programy a vystoupení pro obec. Pro malé předškoláky škola organizuje pravidelné návštěvy prostor budoucí 1.třídy. Děti v nich mají své první vyučování,

vybírají si svá místa a plní pokyny budoucí třídní paní učitelky. Tento projekt probíhá vždy 4x v červnu v posledním měsíci předškolní docházky.

Ve škole panuje i díky velikosti třídních kolektivů tichý režim. Škola působí klidným a spořádaným dojmem. Chodby jsou bohatě zdobeny výkresy a výrobky dětí. Ve společných prostorech mají svá místa nástěnky školních úspěchů dětí, zvláště ve sportovních aktivitách. Sportovní duch je znát i na časté účasti školy ve sportovních kláních s jinými školami. Výuka i mimoškolní činnost je silně orientovaná na výkon. Vyhodnocování sportovních úspěchů jednotlivců i kolektivů probíhá veřejně před všemi ostatními třídami.

Žáci jsou hodnoceni známkami již brzy po nástupu do první třídy, a to v celé své škále. Ve vyšších ročnících jsou třídní kolektivy motivované průběžným sběrem bodů, které jsou při dosažení určitého množství proměňovány na známky. Škola je silně orientovaná na výkon.

Samozřejmostí jsou společné pobyty na škole v přírodě, kdy odjíždí celá škola na jedno místo.

Žáci ve spojených třídách pracují na společných projektech. Práce v málotřídních školách je na komunitním způsobu založena. Škola v Tachlovicích v tomto směru není výjimkou.

6.1.4 Výchovní poradce ve škole v Tachlovicích

Sledovaným subjektem byla výchovná poradkyně paní L.G. Ta je od počátku působení v této pozici zároveň i ředitelka školy. Paní L.G. je velice aktivní a činorodý člověk, který je i díky své funkci ředitelky celé školy neustále velice zaneprázdněn. Čas pro rozhovory byl vždy velice omezený a probíhal v rychlém tempu.

6.1.4.1 Charakteristika zkoumaného subjektu

Výchovná poradkyně navštěvuje mateřskou školu vždy, když je potřeba a společně sleduje žáky při jejich činnostech. Učitelkám v MŠ navrhuje změny a opatření, které přispějí ke snadnému zvládnutí přechodu do školy.

Dle vyjádření ředitelky školy a výchovné poradkyně v jedné osobě si škola své budoucí žáčky pěstuje a sleduje od jejich nástupu. Počítá s nimi a pracuje. Děti vědí, co je čeká a jsou na to připravovány. Tím, že děti své bývalé spolužáky vidí ve školních lavicích, na obědě nebo školním hřišti, jsou neustále konfrontováni s tím, jak bude i jejich život za několik let vypadat. Učitelé v MŠ zařazují aktivity, v nichž si na školáky hrají. Předškoláci dostávají v průběhu roku své domácí úkoly, které musí doma za měsíc splnit.

Výchovná poradkyně L.G. se z pozice své funkce věnuje zejména oblasti metodické. Sleduje žáky se speciálními potřebami a v případě potřeby je odesílá do PPP. Množství takových dětí

je ve škole minimální. Pokud je potřeba zpracuje ve spolupráci s třídní učitelkou IVP a dohlíží na jeho naplňování. V minulosti ve škole pracovala i speciální pedagožka, která s dětmi pracovala. Po jejím odchodu (a odchodu i velké části dětí s IVP), žádné problémy k řešení v této oblasti nejsou.

Paní L.G. je v tachlovické škole tradičně třídní učitelkou všech prvňáků. Tuto pozici považuje za výhodnou i s ohledem na práci výchovné poradkyně. Stráví s dětmi dostatek času, aby mohla včas a správně diagnostikovat žáky se specifickými poruchami učení, získá přehled o sociálním a rodinném zázemí dětí a naváže přímé kontakty s rodiči všech žáků ve škole.

Klima školy vnímá jako velice dobré. Výtky ze strany rodičů přijímá jako skutečnost, s níž se setkává každá škola. Snaží se je řešit obratem vzájemným dialogem a hledáním řešení, které by bylo akceptovatelné pro všechny strany. Vnímá, že rodiče mají čím dál tím větší požadavky na školu a mnohdy neúměrná očekávání. Připravenost dětí na školní vzdělávání naopak s postupem doby klesá a zájem rodin a spolupráce na domácí přípravě dětí také. Příčiny vidí ve všeobecném trendu vyššího pracovního nasazení rodičů v zaměstnání a z toho pramenící nedostatek času na vlastní potomky.

6.1.4.2 Osobní nasazení při utváření, měření a harmonizaci klima školy

Jako výchovný poradce se paní L.G. účastní pravidelných školeních. Tématu klimatu školy se však tato školení věnují jen okrajově. Samostatně toto téma odborně sleduje pouze prostřednictvím příspěvků v Učitelských novinách, které škola odebírá. Pokud se něco nového dozví, předá tuto informaci svým kolegům ihned, neboť s nimi sdílí jednu místnost-sborovnu.

Paní L.G. sleduje klima školy dle svých slov neustále a výkonem své funkce se jej snaží ovlivňovat v pozitivním směru neustále. Příležitostně provádí vlastní dotazníková šetření. K práci na tvorbě klimatu přistupuje z vlastní iniciativy. Jelikož učí ve všech ročnících, má možnost pozorovat klima každé třídy a také jej ovlivňovat. Velký důraz klade na aktivní zapojování žáků do výuky a motivovanost pro dosahování dobrých výsledků. To dle vlastních slov ve škole funguje dobře. Žáci jsou zapojováni i do meziročníkových aktivit, čímž stoupá pocit sounáležitosti se školou.

Výchovná poradkyně v málotřídní škole uvádí, že škola je vzhledem k prostorovým možnostem uspořádána dobře. Navíc vyřešením nových prostor v podkroví školy se zvyšují možnosti funkčního využití jednotlivých místností. Dle vyjádření paní L.G. dochází ve třídách k častým změnám uspořádání. Jiné bývá při společných pracích, týmových hrách, jiné při výuce jazyků apod. Velké učebny a pořízený nábytek umožňují samostatné sezení každého žáka a lepší mobilitu lavic. Chodby jsou bohatě zdobeny výrobky žáků. Zvláštní místo mají nástěnky s úspěchy žáků ve sportovních aktivitách. Nechybí motivační nástěnky (zdravá strava,

bezpečný pohyb na silnici apod.), které žáci doplňují svými výkresy případně výrobky. V jednotlivých učebnách dominují didaktické mapy a plakáty.

6.1.4.3 Spolupráce s ostatními pedagogy, žáky a rodiči

I v této oblasti ve škole dle slov paní L.G vše funguje velice dobře. Pedagogové sdílející společný malý prostor řeší své problémy okamžitě. Poradenská činnost se v ruce výchovné poradkyně a ředitelky v jedné osobě odehrává ihned, když si o to pracovníci požádají. Sama se do poradenství zapojuje především u nových kolegů, kterým je průvodcem po novém pracovním prostředí.

Ve škole byla na popud výchovné poradkyně umístěna schránka pro podněty. Děti podle vyjádření paní L.G. do ní vhazují nejčastěji dárky pro paní učitelky. Ve škole se pravidelně schází školská rada. Výsledky z jejích porad jsou na vyžádání k nahlédnutí.

Škola pořádá pravidelné akce, na něž jsou zváni rodiče a stávají se součástí programu. Na těchto akcích dochází k neformálnímu setkávání pedagogů, rodičů a dětí. Pořádání těchto akcí v době pandemie samozřejmě není. Na klima školy má právě tato situace velice negativní vliv. Rodiny se cítí izolované, zajímavé aktivity, které mají dělat děti doma a prezentovat je on-line nejsou přijímány vždy pozitivně a účast na nich není zdaleka v takovém měřítku, jako by byly organizovány přímo ve škole. Přesto má škola snahu zapojovat žáky na distanční výuce co nejvíce.

6.1.4.4 Způsob řešení problémů

Výchovné problémy škola dle názoru výchovné poradkyně řeší škola v běžném rozsahu. Závažné problémy patologického chování žáků, které by musely být řešeny ve spolupráci s policií nebo příslušnými úřady škola nemá. Je to dáno jednak 1.stupněm školy, kde podobné chování ještě není obecně rozšířeno a pak i důsledným vedením žáků k prevenci. Malý kolektiv také umožňuje větší sebekontrolu a bližší vztahy nejen mezi žáky tak mezi rodiči a školou.

Problémy ve vzdělávací procesy jsou řešeny na základě Plánu pedagogické podpory, který má škola zpracovaný, a intenzivní spoluprací s pedagogicko-psychologickou poradnou.

6.2 ZŠ a MŠ Nučice (případová studie)

Škola v Nučicích byla založena v roce 1904 a její vývoj prošel mnoha velkými změnami. Škola byla svého času základní, měšťanská a dokonce i střední. Od roku 1996 je škola samostatnou správní jednotkou, která je organizována jako základní škola 1. a 2.stupně, od roku 2003 s vlastní mateřskou školou.

6.2.1 Organizační uspořádání školy

Celkový počet žáků a pracovníků školy je:

- 316 žáků ZŠ (z toho 2 v zahraničí)
- 90 žáků MŠ
- 45 pedagogický pracovníků (8 v MŠ, 24 v ZŠ, 8 AP a 5 vychovatelů)
- 14 nepedagogických pracovníků
- 4 třídy MŠ
- 15 tříd ZŠ
- 4 oddělení družiny
- vlastní školní kuchyně s jídelnou
- společné venkovní multifunkční hřiště
- samostatné školní zahrady pro MŠ a ZŠ

6.2.2 Popis školy

MŠ se stala součástí základní školy v roce 2003, kdy došlo k legislativní úpravě postavení jednotlivých školských zařízení. Původní kapacita 23 žáků MŠ z počátku 90ých let byla důsledkem rostoucí výstavby a rozvoje obce 2x navyšována. Současná kapacita 90 míst je zcela naplněna dětmi s trvalým bydlištěm výhradně Nučice.

Organizace dětí je rozdělena do 4 oddělení, přičemž starší děti ve dvou odděleních jsou systematicky připravovány v rámci povinné školní docházky na vstup do školy. Škola má zpracovaný vlastní ŠVP s názvem Učíme se pro život. Škola je také součástí projektu Ekoškola, který ve spolupráci pedagogů s rodiči vytváří nové podněty pro vzdělávání a výchovu předškolních dětí v duchu enviromentálních principů.

Budova MŠ byla naposledy rozšiřována v roce 2016 a to přístavbou nové budovy z roku 2011 o jedno oddělení. Budova i její vnitřní uspořádání je odborně architektonicky zpracované, má nadčasový vzhled i plně funkční vybavení. V budově jsou tedy 4 prostorné herny, koupelny a sociální zařízení pro žáky i pedagogy, šatny, sklady hraček a lůžkovin, kuchyňka a zázemí pro učitelky, izolace. Vše je umístěno v přízemí a 2 nadzemních podlaží. Budova je vybavena výtahem. V druhé části budovy je školní kuchyně a jídelna pro žáky ZŠ.

Pedagogický sbor je plně kvalifikován, a kromě odchodů na rodičovskou dovolenou se v posledních 10 letech téměř nemění. Vztahy na pracovišti jsou na mimořádně dobré úrovni, o čemž svědčí malá fluktuace a osobní vazby mezi zaměstnanci.

ZŠ je organizována jako škola 1. a 2. stupně s cílem dvou paralelních tříd v každém ročníku. Současná kapacita školy je naplněna ze 70 %, což však odpovídá prostorovému uspořádání učeben zejména pro 1.stupeň. Prudký nárůst výstavby v katastru obce způsobil v posledních letech a prakticky do současnosti permanentní potřebu rozšiřování školních prostor. Stávající budovy jsou každoročně rekonstruovány a přestavovány. Škola má zpracovanou koncepci rozvoje až do roku 2022, která počítá s dostavbou školního kampusu a jeho vybavení mimo jiné sportovní halou a chybějícími odbornými učebnami a kabinetem.

Škola v současnosti disponuje 3 budovami. V první tzv. malé škole jsou umístěny dvě třídy 1.ročníku a 1 oddělení družiny. V tzv. velké škole jsou ostatní ročníky a ve třetí budově, která původně sloužila pouze družině a školnímu klubu jsou v současnosti dvě nové odborné učebny a oddělení družiny. V celkovém plánu rekonstrukce školy je několik variant účelného prostorového uspořádání všech tří budov v návaznosti na dostavbu celého školního kampusu.

Vybavení školy je průměrné, avšak plně funkční. Na vysoké úrovni je vybavení školy komunikační a zobrazovací technikou. Škola má 2 moderně vybavené počítačové učebny, v každé učebně interaktivní tabuli a počítač, 4 počítače jsou i ve sborovně a v kabinetech učitelů. Ve škole jsou zřízeny 5 komunikačních jednotek, kde jsou počítače vybaveny kamerou a reproduktory pro on-line vysílání. Škola disponuje i 15 notebooky pro zapůjčení žákům či pedagogům.

Mobiliář tříd je nový, učební pomůcky každoročně doplňovány a modernizovány. Třídní učitelé a učitelé odborných předmětů mají v rámci rozpočtu volnou ruku ve funkčním vybavování tříd.

Vnitřní prostory staré budovy jsou udržovány ve funkčním stavu (pravidelné výmalby, strojové čištění podlahových krytin, záruční opravy), ale v plánu je jejich rekonstrukce a modernizace. Její potřeba je patrná ve srovnání s poslední stavební akcí-půdní vestavbou a přístavbou z roku 2016, kdy došlo ke zbudování nových třída a kabinetů postavených a vybavených dle nejnovějších standardů vč. ekologické udržitelnosti.

Pedagogický sbor tvoří z poloviny jádro, které se utvořilo ve škole v roce 2009, po odvolání tehdejší ředitelky. Nová ředitelka si vybudovala kolektiv, který kromě kvalifikačních předpokladů spojoval i otevřený a vstřícný koncept vedení školy. Dalšími pracovníky jsou noví zaměstnanci, kteří do školy přišli z důvodu rozšiřování školy a navyšování počtu pracovních pozic. I tito pracovníci jsou stálí, odchody tvoří z velké většiny osobní důvody (důchod, RD, stěhování).

Propojenost přechodu dětí z MŠ do ZŠ je stoprocentní. Na volná místa, která vznikají pouze odklady školní docházky jsou podle přísných pravidel přijímány v řádech jednotek žáci s trvalým bydlištěm v okolních obcích. Odchody žáků ze školy z osobních důvodů nebo důvodů nevyhovujícího přístupu školy nejsou registrovány. Naopak škola eviduje přestupy žáků z

jiných škol v průběhu roku či mezi ročníky. Tyto přestupy jsou realizovány vzhledem ke kapacitě školy do výše jejího naplnění.

Děti MŠ a ZŠ mají k dispozici stejné venkovní prostory s víceúčelovým a dopravním hřištěm a zahrádku s herními prvky a volnou relaxační travnatou plochou. Na těchto prostorech se sice potkávají minimálně, přesto však mají obě skupiny dětí mnoho příležitostí se vzájemně pozorovat.

6.2.3 Ukotvení vize školy v ŠVP školy, práce na klimatu školy

Škola má vlastní ŠVP s názvem Spolu to zvládneme. Ten má za cíl rozvíjet všechny kompetence žáků ve vzdělávacím procesu. Velký důraz klade na otevřenou spolupráci učitelů a žáků.

S mateřskou školou má společnou koncepci projektu Ekoškola a projekt Škola nanečisto, kdy předškolní děti navštěvují v měsíci červnu v odpoledních hodinách školu a absolvují své první hodiny matematiky a českého jazyka.

Škola úzce spolupracuje s obcí. I přes neshody, které vedly před 2 roky k výměně ředitelky školy, se obě strany snaží pracovat v souladu, hlavně s ohledem na zkvalitňování výuky a školního zázemí. Současné vedení školy plně podporuje nastavený školní koncept otevřené komunikace a ve vztahu k obci zaujímá a současně vyžaduje korektní a objektivní postoj. Ve spolupráci s obcí organizuje úklid obce v rámci akce Uklidíme Česko, slavnostní program při rozsvěcení vánočního stromu na návsi, pořádá školní ples závěrečných ročníků, výstavy u příležitosti významných jubileí obce či školy. Spolupodílí se na obsahu místního zpravodaje. Pravidelná a plodná jsou jednání Školské rady.

Otevřený a vstřícný přístup učitelů k žákům je realizován mimo jiné v tzv. Principu otevřených dveří. Ve škole jsou trvale o přestávkách otevřeny dveře do všech kabinetů učitelů, do sborovny i do ředitelny. Výjimku tvoří jednání ředitele nebo pedagogické a provozní porady.

Podle slov zástupkyně školy paní M.H. dochází k trvalé práci na zlepšování klimatu školy. Sleduje to z pozice svého 12letého působení ve škole a výměny několika ředitelů ve vedení. Osvědčila se otevřenost, dobrá a přehledná komunikace na všech úrovních, příjemné a podnětné prostředí, možnost přicházet s podněty a jejich realizace, transparentní řešení problémů, profesionální činnost školního poradenského pracoviště, společné akce mezi MŠ a ZŠ, aktivní přístup žáků na akcích s dobrovolnou účastí, a hlavně prostředí osvobozené od predsudků a netolerance. To vše zakotvené ve ŠVP a školním řádě jakožto nástrojů na jejich kontrolu a uplatňování.

6.2.4 Výchovný poradce ve škole v Nučicích

Výchovná poradkyně R.M. pracuje na škole také jako učitelka českého jazyka pro 2.stupeň a je třídní učitelka 9.třídy. Rozhovory jsme spolu vedly dva, vždy v jejím kabinetě, který slouží zároveň jako pracoviště výchovného poradce. Pracoviště působí příjemně. Je umístěno v malé podkrovní místnosti, má dostatek světla a vzdušnosti. Je vybaveno pohodlnými křesílky a konferenčním stolem s květinou. Na místnost výchovné poradkyně navazuje školní kn

6.2.4.1 Charakteristika zkoumaného subjektu

Výchovnou poradkyní ve ZŠ a MŠ Nučice paní R.M. V této funkci je 12 let a byla u založení školního poradenského pracoviště ve škole. Ke své práci je plně kvalifikována.

Svou práci má ve svém pracovním úvazku zahrnutou 2 hodinami měsíčně, ale dle jejích slov činnosti výchovné poradkyně věnuje více. Náročné jsou především období počátku začátku školního roku a nástupu nových prvňáků. Ve spolupráci s třídními učiteli provádí hospitace v hodinách s cílem zjistit úroveň žáků, odhalit logopedické a další potíže spojené se zvýšenou potřebou soustředění a motorického klidu.

Další podstatnou část své práce věnuje zpracování Plán pedagogické podpory a IVP pro děti, kterým jej vyšetření v PPP doporučí. IVP zpracovává ve spolupráci s TU a učiteli odborných předmětů. V MŠ a ZŠ aktivně podporuje ostatní pedagogy v práci s dětmi s potřebou podpory, administruje veškerou potřebnou dokumentaci.

Výchovná poradkyně měla ve své kompetenci i výchovné poradenství, které je pro druhý stupeň základní škol nezbytný. Vzhledem k narůstající agendě byla tato část kompetencí přesunuta na jiného člena pedagogického sboru, který se jí může věnovat intenzivněji.

Paní R.M. je kmenovou zaměstnankyní školy. Podílela se a stále podílí na koncepci rozvoje školy, hlavně v oblasti komunikace, interpersonálních vztahů a přístupu k žákům. Byla a je poradním hlasem při výběru nových zaměstnanců. Při osobním pohovoru s novým uchazečem klade důraz na jeho osobní přístup k dětem, komunikativnost a schopnosti týmové práce. Je nepostradatelným mediátorem v řadě jednání nejen mezi žáky navzájem, ale také vedením školy a rodiči, případně pedagogy a rodiči.

6.2.4.2 Osobní nasazení při utváření, měření a harmonizaci klimatu školy

Výchovná poradkyně hodnotí školení, která navštěvuje velice kladně. Vidí však malý prostor, který je na nich školnímu klimatu věnováno. Ocenila by samostatné školení s interaktivní složkou, kde by se mohly sdílet zkušenosti z jiných škol. Poznatky, které výchovná poradkyně získá sděluje pravidelně ostatním kolegům na provozních poradách a také písemně rozesílá e-mailem důležité poznatky, které pedagogové využijí ve svých hodinách a třídách. I ona sdílí

politiku otevřených dveří, takže nejen ve vztahu ke kolegům, ale i k žákům, je připravena pomoci prakticky každou přestávku.

Výchovná poradkyně se účastní školení výchovných poradců a pravidelných setkání výchovných poradců z okolních škol. Poznatky, které se dozví prezentuje na pedagogický a provozních poradách. Mnohdy posílá ostatním pedagogům zprávu v písemné podobě elektronicky. Ohledně školního klimatu se na školeních hovoří dle jejího názoru málo. Přesto je však dostatečně informovaná o jeho významu a možnostech měření.

Sama ve škole zajišťuje měření klimatu. Vždy z vlastní iniciativy tehdy, pokud se vyskytne ve škole/třídě nějaký problém. Ten se dle ní vyskytuje v případech, kdy:

- Ve třídě dojde k zásadní změně (větší počet nových dětí, nový učitel.)
- Dojde ke sloučení tříd
- Vyskytne se problém odstrkovaných žáků, podezření na šikanu, záškoláctví, ...

Ve škole byly pro 1. stupeň v minulosti využity vlastní testy, které byly provedeny zcela anonymně a opakovaně. Na 2. stupni byl použit test SO-RAD. Vedení školy před 3 roky samo zadalo test měření klimatu profesionální agentuře SCIO. Ta do testu zahrnula pedagogy, žáky i rodiče. Výsledky vyšly velice dobré na všech úrovních.

Sama výchovná poradkyně přiznává, že vnímá nejvíce klima tříd, v nichž učí. Ostatní třídy nezná natolik, aby mohla hodnotit. Třídy navštěvuje pouze v případě, že ji o to třídní učitel požádá nebo sama dělá hospitaci za účelem zjištění potřeb žáků se speciálními požadavky. Ráda by třídy navštěvovala častěji, ale časová kapacita je malá. Velký problém vnímá hlavně nyní v době distanční výuky, kdy hospitace zcela odpadly.

Výchovná poradkyně neřeší vnitřní uspořádání ostatních tříd. Nechává v kompetenci třídních učitelů, jak svou třídu organizovat. Podle svých slov jsou třídy v souladu s charakterem každého kolektivu a domnívá se, že je o třídy pečováno dobře. Ve vlastní třídě upřednostňuje funkční uspořádání lavic do půlkruhu. Stěny jsou doplněny hlavně širokou nabídkou knih a nástěnkou s organizačními pokyny a vzkazy třídní samosprávy. Zdůrazňuje, že vedení školy samo provádí v přípravném týdnu kontrolu všech učeben za přítomnosti třídních učitelů. Vysoce hodnotí aktivitu jednotlivých třídních, hlavně na 1. stupni, které třídy tematicky zdobí a přizpůsobují výzdobu celoročním projektům. Chodby a společné prostory má ve škole na starost učitelka VV s příslušnou aprobací, která ve spolupráci s žáky prostory zdobí.

6.2.4.3 Spolupráce s ostatními pedagogy, žáky a rodiči

Spolupráci s ostatními pedagogy i vedením školy vidí jako dobrou. Ostatní pedagogové se na ni obrací v případě potřeby a ona se jim snaží pomoci. Připravuje a aktualizuje IVP, které následně konzultuje s dotčenými učiteli. Administruje veškerou agendu spojenou s PPP. Vnímá, že nejdůležitější na utváření školní kultury je přístup vedení. Ten se dle jejích slov

mění s nástupem každého nového ředitele/ky. To vidí jako slabinu, která by měla být odstraněna. Při výběru nového ředitele/ky by mělo být akcentováno právě naplňování požadavku udržení a zvýšení školní kultury a systematická práce na školním klimatu. Cestu vidí také v důsledném dodržování nastavené koncepce školy, a to především u vedení.

Naopak velice dobře hodnotí výchovná poradkyně to, že ji vedení školy zve k pracovním pohovorům s novými uchazeči o zaměstnání. Ti jsou důkladně prověřováni a podstupují řadu oficiálních i neoficiálních testů. Jedním z požadavků je i ukázková vyučovací hodina nebo řešení nečekaných událostí. Ohledně zaškolování nových pedagogických pracovníků se výchovná poradkyně věnuje hlavně asistentům pedagoga, které seznamuje s novým prostředím a uvádí k příslušným pedagogům. V tomto směru zdůrazňuje i aktivitu metodika prevence, který nováčky provádí technickým zázemím a vybavením školy.

Výchovná poradkyně je součástí školního pedagogického pracoviště, které ve škole zahrnuje dále metodika prevence, speciální pedagožku, kariérní poradkyni a sdílenou psycholožku. Žáci i rodiče o pracovišti vědí, a i prostřednictvím třídních učitelů jsou informováni, s čímž se na jednotlivé členy mohou obrátit. Sama výchovná poradkyně zdůrazňuje ve škole dlouho a s úspěchem uskutečňovaný tzv. Princip otevřených dveří. Žákům je tak dáno jasně najevo, že jsou vítáni, neruší a je možné je kdykoliv vyslechnout. To se také děje nejen v kabinetech, ale i na chodbě, schodech, ve frontě na oběd, před školou a jinde.

Další cestou, jak participovat na chodu školy je Školní parlament. Vedle samospráv jednotlivých tříd ve škole dobře funguje pravidelné setkávání vedení školy se zástupci tříd. Přípomínky zástupců tříd jsou aktivně projednávány a řešeny. Výchovná poradkyně se těchto schůzek neúčastní, ale o výsledcích jednání je jakož i ostatní pedagogové informována.

Rodiče mají své zástupce ve Školské radě. Podle intenzity jednání je účast rodičů aktivní. Mimo to mají rodiče v žákovské knížce svých dětí kontakty na všechny pracovníky vedení školy, školního poradenského pracoviště, družiny i administrativy. Výchovný poradce považuje ze své funkce kontakt s rodiči za dostatečný. Paní R.M. zdůrazňuje také osobní angažovanost svou a vedení školy na akcích pořádaných školou nebo akcí. Domnívá se, že příkladem a otevřeností lze ukázat školu v tom nejlepší světlo a přispět k udržování dobrého klimatu a vztahů mezi všemi účastníky vzdělávacího procesu.

6.2.4.4 Způsob řešení problémů

I zde výchovná poradkyně řeší problémy až na základě podnětů dotčených učitelů či žáků. Přiznává, že se na ní obrací pouze žáci, které sama učí. Ostatní žáci své záležitosti řeší prostřednictvím svých vyučujících. V případě problému ve vzdělávacím procesu nebo žáků s

problémy adaptability vidí řešení v poradenství a plánu pedagogické podpory, který má zpracovaný pro případ podpůrných opatření 1.stupně. Ostatní řeší ve spolupráci s PPP.

Výchovná poradkyně je také často součástí jednání mezi školou a rodiči žáků s potíží nebo i mediátorkou při jednání vyučujících s rodiči, kde jsou vztahy vyostřené.

Dle vlastních slov jsou problémy ve škole řešeny okamžitě a profesionálně. Patologické jevy záškoláctví, užívání omamných látek nebo činů sexuální povahy se ve škole objevují, ale velice zřídka. Výchovná poradkyně pořádá i besedy pro učitele se zástupci OSPOD a Policie ČR.

Domnívá se, že interpersonální vztahy, a to nejen mezi učiteli, ale i žáky a učiteli jsou ve škole na dobré úrovni. Přímé spory a neshody, které vznikaly v minulosti, jsou díky dodržování principu otevřenosti a optimálnímu složení pedagogického sboru, eliminovány na minimum.

6.3 Komparace obou subjektů

Hlavní otázkou bylo zjistit, zda se výchovný poradce podílí na utváření klima školy. V obou zařízeních jsou poradci poměrně aktivní. V tachlovické škole je to zčásti dáno souběhem funkcí. I zde je však patrné, jak výchovná poradkyně vnímá nutnost dobrého školního klima. Na malé škole se toto nejen předpokládá, ale ve svém důsledku může neschopnost naplnit tento parametr, výrazně ovlivnit funkčnost školy a uvést ji do existenčních problémů.

V Nučicích byla výchovná poradkyně u zrodu nové koncepce školy, která je v posledních 12 letech naplňována. Má na ní tedy osobní podíl a vlastním přístupem motivuje i všechny nově přichozí kolegy. Pozitivní klima je jedním ze základních met, které chce škola dosáhnout. Lze tedy říct, že v obou školách se výchovní poradci aktivně podílí na utváření klimatu školy.

Další výzkumnou otázkou bylo zjistit jakým způsobem výchovný poradce přichází k poznatkům o školním klimatu a jak je využívá ve své praxi. Obě poradkyně se účastní školení výchovných poradců. Tam je však tematicke školního klimatu věnováno jen velmi málo času. Další informace čerpají z článků v periodikách, které školy odebírají. Osobně se školnímu klimatu v teoretické rovině příliš nevěnují.

Obě však aktivně používají nástroje k měření klima ve třídách, hlavně dotazníky. Zatímco malá škola s pouze prvním stupněm, si vystačí s jednoduchou formou dotazníků směřovanou převážně žákům a v obecné rovině rodičům, středně velká škola si dělá pravidelné screeniny tříd na 2. stupni a pravidelně zve i specializované agentury k provádění dotazníkových šetření. O poznatky ke školnímu klimatu se dělí s kolegy na provozních a pedagogických poradách. V rámci práce školního poradenského pracoviště jsou připraveny k řešení konkrétních problémů v konkrétních třídách. Zde však nejde o jejich iniciativu, ale aktivují se až na základě žádosti některého z pedagogů.

Posledním okruhem zájmu byl podíl výchovného poradce na řešení problémů ve škole. Problémy ve škole vznikají na mnoha úrovních. V rámci poradenské činnosti se výchovné poradkyně podílí převážně na řešení problémů spojených s příchodem nových žáků do školy (prvňáků z MŠ nebo přestup z jiné školy), výchovnými problémy jednotlivých žáků, závadové chování v rámci školy (šikana, drogy) a situace spojené se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V tachlovické škole bylo zjištěno, že problémů řeší výchovná poradkyně minimum. Částečně je to dáno malým kolektivem, částečně skutečností, že integrovaní žáci ve škole nejsou. Pokud se problém vyskytne na úrovni žák – pedagog a pedagog si o pomoc řekne, je výchovná poradkyně připravena poskytnout radu. Častěji však dochází k osobní intervenci z pozice ředitelky školy.

V nučické škole je práce v této oblasti čilejší. Žáků se specifickou poruchou učení, i žáků se závadovým chováním je ve škole více. Ve škole s 2.stupněm se častěji objevují jevy jako je záškoláctví nebo drogy. Nic z toho však není ve velké míře. Integrace je ve škole řešena koncepčně plánem pedagogické podpory, IVP i dalšími dostupnými podpůrnými opatřeními. Problémy jsou zde brány jako součást fungování školy a a poradkyně ve spojení s vedením je aktivně řeší.

Obě poradkyně jsou připraveny na rozhovory s rodiči v případech, kdy je to třeba. V nučické škole paní výchovná poradkyně figuruje často jako mediátor při konfliktních jednání. V tachlovické školy je těmto hovorům, které často odráží problémy vzniklé špatnou komunikací, paní výchovná poradkyně přítomna z pozice své funkce ředitelky školy.

Ve škole v Tachlovicích je výchovnou poradkyní zároveň ředitelka školy. Souběh funkcí s sebou přináší řadu výhod i nevýhod. Jednou z hlavních výhod je opravdu intenzivní znalost prostředí, žáků i rodičů a možnost uplatňování norem, pravidel a celkové koncepce zkvalitňování klimatu stejně tak možnost jejich prosazování a kontroly. Nevýhodu spatřuji v určité formě profesní slepoty, která i vlivem přepracovanosti v důsledku souběhu funkcí může nastat. Také absence kontroly vidím jako prvek, který může utváření pozitivního klimatu paradoxně přispět.

V nučické škole se jeví práce výchovné poradkyně na profesionální úrovni, neboť je funkce přesně definovaná a kontrolovaná shora. Činnost výchovné poradkyně má vliv práci na mnoho pedagogů. Ve škole je práce výchovné poradkyně často využívána. Výchovná poradkyně se přímo podílí na naplňování školního klima. Byla u zrodu školní koncepce principu otevřených dveří, který je ve škole uplatňován a změnil pohled hlavně starších žáků na komunikaci s pedagogy. Ve škole je klima pravidelně měřeno. Problémy výchovného i jiného charakteru jsou řešeny kolektivně v ŠPP, ale otevřeně je s nimi seznamován i celý učitelský sbor. Osobní angažovanost je patrná i ve vztahu k rodičům, kde výchovná poradkyně nabízí pozici mediátora, při řešení sporů.

Celkově bych ohodnotila klima v obou školách za dobré. Obě výchovné poradkyně mají tendenci na něm pracovat. Vnímají ho jako nedílnou součást své práce.

7 Závěry výzkumu

Z šetření vyplývá, že výchovní poradci plní několik rolí. Roli pedagoga, vychovatele, poradce, konzultanta a zastávají ve škole funkci:

- pedagogickou a vychovatelskou – zajišťují vzdělání a výchovu
- psychologickou – poskytují dítěti a rodině citovou oporu a bezpečné zázemí
- sociální – vytvářejí dětem lepší předpoklady pro jejich začlenění do třídy, zažití školního úspěchu, rodičům jsou nápomocni radou a pomocí.

Obě výchovné poradkyně pracují aktivně na získávání informací o školním klima. Také se podílí na jeho měření a harmonizaci. Plní povinnosti, vyplývající ze své funkce a svým kolegům jsou oporou.

Řešení problémů jsou účastny na všech úrovních. Ve své kompetenci mají jednání jak s vedením, tak žáky i rodiči.

Ze závěrů provedeného bádání lze tedy stanovit určitá doporučení pro praxi: V souvislosti se současným trendem ve školách je výchovný poradce týmovým hráčem, který má určitý potenciál znalostí a dovedností, které dává při týmové práci k dispozici. Spolupracuje s kolegy – pedagogickými pracovníky a dalšími odborníky a odbornými pracovišti, což je v práci zmiňováno, rovněž pracuje s žáky a jejich rodinnými zástupci. Ti vnímají výchovného poradce jako pedagoga i jako poradce a konzultanta. Proto je důležité, aby výchovný poradce disponoval dobrými komunikačními schopnostmi, spolehlivostí a empatií.

ZÁVĚR

Tematika výchovného poradenství a současně školního klimatu jsou velice rozsáhlé oblasti, jejichž pokrytí není smyslem této práce. Oběma jsou věnovány desítky publikací a stovky odborných statí u nás i ve světě. Snahou bylo zachytit propojení obou témat a následně vyhodnotit jejich reálnou koexistenci v konkrétních školních zařízeních.

Cíl práce se podařil naplnit. Teoretická část práce přibližuje a objasňuje specifika práce výchovných poradkyň na základních školách a jejich přínos. V praktické části bylo realizován výzkum. Cílem bylo pomocí empirické metody uskutečnit dotazníkové šetření. Následně jsem provedla analýzu a interpretaci získaných výsledků výzkumu, čímž jsem zjistila, jak funguje výchovné poradenství v ZŠ Tachlovice a ZŠ Nučice.

Na základě teoreticky zpracovaných podkladů a na základě výsledků dotazníkového šetření, bylo zjištěno, že práce výchovných poradců na základních školách je přínosná pro děti a jejich zákonné zástupce. Jelikož se v posledních letech změnila podmínky ohledně podpůrných opatření na základních školách, klade se větší důraz i na smysluplnou a propracovanou činnost školních poradenských pracovišť v běžných základních školách. V této práci se mně potvrdilo, že práce výchovného poradce má nezastupitelnou úlohu a jeho práce je důležitá.

Je zcela jistě důležité, aby měli rodiče, děti, učitelé možnost využít kvalitních poradenských služeb. Každý je jedinečný, každý vyžaduje individuální, empatický přístup. Systém kvalitního poradenství dokáže leckdy předejít problémům a komplikacím nebo je alespoň zmírnit, když ne úplně odstranit. V dnešní zrychlené době rodiče některé problémy dětí ani nezaregistrují nebo je mají tendenci zlehčovat. Někdy naopak děti nesmyslně přetěžují. Proto je kvalitní poradenský systém nesmírně důležitý

Závěrem bych své bádání shrnula tím, že se domnívám, že pokud škola na školním klimatu intenzivně pracovala před krizí, bohatě se jí to vrátí právě v době krize a doufejme, že i po ní. Škole zůstane důvěra a přátelské vztahy mezi pedagogy, žáky a rodiči a ty jí pomohou překlenout nepříjemnosti, které s sebou přerušování výuky a s tím spojené problémy všem přinesly.

POUŽITÁ LITERATURA

- ČÁP, D., P. KOUTNÁ, L. KREJČOVÁ, V. MERTIN, K. SLUŠNÁ, I. ŠTĚTOVSKÁ a J. FÉROVÁ. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.
- ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 325 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2742-4.
- FORET, Miroslav, MEGYESIOVÁ, Silvia. *Marketingový výzkum v regionálním rozvoji*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. ISBN 978-80-7375-773-1.
- GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2008. 209 s. Edukace. ISBN 978-80-7409-010-3.
- GRECMANOVÁ, Helena a kol., *Klima školy. Soubor dotazníků pro učitele, žáky a rodiče*. Národní ústav pro vzdělávání, 2012. ,18 s. ISBN 978-80-87063-80-4
- GRECMANOVÁ, Helena. Ředitel školy a pozitivní školní klima. *Učitelské listy*, 1995, roč. 1, č. 3, s. 9. ISSN 1210-6313.
- HADJ MOUSSOVÁ, Zuzana. *Úvod do speciálního poradenství*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-659-8.
- KAŠPÁRKOVÁ, Jana. *Výzkumný nástroj pro evaluaci školního klimatu: konstrukce a aplikace v praxi*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 192 s. Monografie. ISBN 978-80-244-1852-0.
- KNOTOVÁ, Dana a kol. *Školní poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 258 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4502-2.
- LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Vyd. 3. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. 161 s. ISBN 978-80-7435-220-1.
- MERTIN, Václav a kol. *Výchovné poradenství*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. 363 s. ISBN 978-80-7478-356-2.
- PETLÁK, Erich. *Klíma školy a klíma triedy*. Bratislava: Iris, ©2006. 119 s. ISBN 80-89018-97-1.
- PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
- ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry* / Vyd. 1. - Praha: Portál, 2007. - 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0

Elektronické zdroje

GRECMANOVÁ, Helena. *Vliv prostředí školy na její klima*. Metodický portál: Články [online]. 11. 11. 2004, [cit. 2021-02-10]. <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/124/VLIV-PROSTREDI-SKOLY-NA-JEJI-KLIMA.html>. ISSN 1802-4785.

GRECMANOVÁ, Helena et al. *Klima školy: soubor dotazníků pro učitele, žáky a rodiče*. [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2021-02-16]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ae/klima-skoly>

MAREŠ, Jiří; JEŽEK Stanislav; MAREŠ, Jan; autoři. *Sociální klima*. [online] Brno; Hradec Králové: Fakulta sociálních studií MU; Lékařská fakulta UK, 2003-2005. [cit. 2021-02-12] Dostupné z <http://klima.pedagogika.cz/>

ŠTÁVA, Jan. *Management školy a školní klima*. [online] Konference ČAPV. Brno: Pedagogická fakulta UK Praha, 2003, s.11 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z https://www.ped.muni.cz/capv11usekcelu1_capv_stava.pdf

Výroční zprávy ZŠ a MŠ Tachlovice. [online] Tachlovice: ZŠ a MŠ Tachlovice [cit. 2021-03-10] Dostupné z: <https://www.skolatachlovice.net/search/label/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1va>

Výroční zprávy ZŠ a MŠ Nučice. [online] Nučice: ZŠ a MŠ Nučice [cit. 2021-03-10] Dostupné z <https://www.zs-nucice.cz/uredni-deska/vyrocnizpravy/>

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních ve změně 116/2011 Sb. [online]. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=59741&fulltext=&nr=72~2F2005&part=&name=&rpp=15#local-content>

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve změně vyhlášky č. 147/2011 Sb. [online]. [citováno 2021-02-20]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=59742&fulltext=&nr=73~2F2005&part=&name=&rpp=15#local-content>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. [online]. [citováno 2021-02-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/uplnezneni-zakona-c-561-2004-sb>

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník a odpovědi výchovné poradkyně L.G.

Prosba : Otázky k tématu Klima školy

Vladimíra Horáková <horakova@zs-nucice.cz>

Út 09.03.2021 11:15

Komu: Lenka Galertová <zs@skolatachlovice.cz>

Dobrý den milé kolegyně.

Dovoluji si Vás oslovit s žádostí o zodpovězení několika otázek, které mi pomohou zpracovat mou závěrečnou práci na téma Role výchovného poradce na klimatu školy. Otázky bych Vám ráda položila osobně. Bohužel pandemická situace a uzavření škol nám tuto možnost nedává. Věnujte tedy prosím pár minut Vašeho času odpovědím, které mají za cíl zjistit, jakým způsobem se pracuje ve Vaší škole s klimatem školy a zda na jeho zlepšování můžete z pozice Vaší funkce přispět.

Moc děkuji a přeji pevné zdraví.

Vladka Horáková

1. Jak dlouho pracujete ve Vaší škole jako výchovná poradkyně? *od 1.9. 2009*
2. Jaká pracovní náplň ve Vaší činnosti převažuje?
3. Domníváte se, že vedení Vaší školy je spíše autoritativní, demokratické nebo liberální?
4. Máte nějaké školní heslo či motto, které určuje Vaši školu?
5. Podílíte se na utváření pozitivního klimatu školy?
6. Pokud ano, děje se tak na základě Vaší pracovní náplně, na základě přidělených úkolů nebo z Vaší iniciativy?
7. Provádíte ve Vaší škole měření školního klimatu? Pokud ano, jakým způsobem?
8. Jakým způsobem spolupracujete s ostatními pedagogy, žáky a rodiči při práci na zlepšování školního klimatu?
9. Jak osobně vnímáte klima ve Vaší škole za období, kdy pracujete jako výchovný poradce? Zlepšuje se, stagnuje, má na něj vliv současná pandemická situace?

- ad 2. co je potřeba*
- ad 3. demokratické*
- ad 4. neuvahuje, ale jsme zcela rodinného typu*
- ad 5. učitelé, rodiči, pedagogové společně*
- ad 7. ano, dotazník (příležitostně)*
- ad 8. diskuse, rozhovory, setkávání s rodiči na spol. akcích školy*
- ad 9. klima v naší škole je perfektní, současná situace je opravdu mrazivá, ale nemůže být špatnější a společným úsilím přivést tuto nelehkou dobu*

Dotazník výchovné poradkyně R.M.

1. Jak dlouho pracujete ve Vaší škole jako výchovná poradkyně?
 - 13. školní rok
2. Jaká pracovní náplň ve Vaší činnosti převažuje?
 - péče o žáky s PO (dotazníky do PPP, IVP, náhledy ve třídách s žáky s PO, práce s AP, vykazování PO, komunikace s PPP...)
3. Domníváte se, že vedení Vaší školy je spíše autoritativní, demokratické nebo liberální?
 - spíše demokratické
4. Máte nějaké školní heslo či motto, které určuje Vaši školu?
 - společně k úspěchu (stejně tak se jmenuje i náš ŠVP)
5. Podílíte se na utváření pozitivního klimatu školy?
 - domnívám se, že ano
6. Pokud ano, děje se tak na základě Vaší pracovní náplně, na základě přidělených úkolů nebo z Vaší iniciativy?
 - na základě mé pracovní náplně a vlastní iniciativy; částečně i na základě přidělených úkolů
7. Provádíte ve Vaší škole měření školního klimatu? Pokud ano, jakým způsobem?
 - Spíše klima třídy:
 1. stupeň ZŠ (vlastní dotazník)
 2. stupeň ZŠ (sociometrický dotazník SO-RA-D)
 - Klima školy:
 - vždy po několika letech – placená služba od SCIO
8. Jakým způsobem spolupracujete s ostatními pedagogy, žáky a rodiči při práci na zlepšování školního klimatu?
 - vzhledem k tomu, že nejsme velká škola a všichni se dobře známe, spolupráce a komunikace s kolegy je na denním pořádku; zajímám se o to, zda je ve třídě vše v pořádku (vztahy mezi dětmi, vztah mezi dětmi a učitelem, asistentem, vztah dítěte ke škole celkově) - v případě potřeby osobní konzultace či provedení sociometrie ve třídě, doporučení odborníků, náhledy ve třídě atd.
 - podílím se na projektových dnech (mnohdy spolupráce při projektových dnech napříč třídami) a na organizování preventivních programů
 - budování vstřícného, respektujícího vztahu a důvěry se žáky, rodiči, kolegy - všichni se mohou kdykoliv na mne obrátit (osobně, telefonicky, mailem) a také se tak děje, funguje to tak v podstatě už mnoho let; samozřejmě je, že se snažím reagovat na případné dotazy a potřeby všech stran neprodleně
9. Jak osobně vnímáte klima ve Vaší škole za období, kdy pracujete jako výchovný poradce? Zlepšuje se, stagnuje, má na něj vliv současná pandemická situace?
 - klima školy se od mého nástupu k nám do školy výrazně změnilo a to k lepšímu (korektní, otevřené a přátelské vztahy mezi učiteli, mezi učiteli a žáky, vztahy s vedením školy)
 - zatím nepozoruji, že by se pandemie nějak výrazně projevila na klimatu školy, i když spolu nejsem v každodenním kontaktu, víme o sobě, funguje mezi námi čilá komunikace jinou formou☺
 - zajímavé bude vše posoudit po návratu všech do škol...